

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 30.—

Félévre ... > 15.—

Negyedévre ... > 7.50

Egyes szám ára 60 fillér.

A HÉT

TÁRSADALMI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám József 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, május hó 5. —

Krónika.

Megszóltak a főrendek.

— május 3.

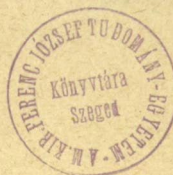
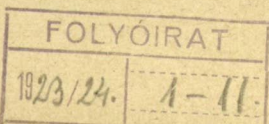
Gróf Zselénski Róbert az OMGE élén — ez még lehet duhaj kortestecsz, grimace, mint minden tulszás, amolyan csakazértis, amit persze csak azért se kell komolyan venni, de gróf Zselénski Róbert: a magyar törvényhozás élén — ez már ellenforradalom, amit azért persze szintén nem kell tulságosan komolyan venni. Ha Sorel szerint a világtörténet a francia forradalom óta Európa élet-halálharcza a francia forradalom ellen, akkor felületes látszat szerint most mindaz, ami az orosz forradalom óta történik: Európa élet-halálharcza az orosz forradalom ellen — de szó sincs róla, ez is tulságosan költségmentes történetfilozófia, az egész háborubeli történetmagyarázásnak azzal az eredendő bűnével, hogy szabályt, rendszert, fejlődésképletet, világfelfogást képzelünk, álmodunk, kutatunk, bizonyítunk bele talán véletlen kapcsolatu tünetenyekbe is; a jelen esetben pedig azért se nagyon áll, mert a mi elejtett választójogi radikálizmusunkkal szemben áll a porosz példa, ahol nagyon is erőteljesen és épp most nem ejtik el ezt a radikálizmust. A főrendiház szavazása azért mégsem szorososan a magyar válság jelensége, de valamicskét hozzátartozik mindahhoz, amit vezérczikktől a hirdetésig naponta olvasunk, — »a levegőben van« mint mondani szokás s csak épp az a nagyon furcsa, hogy épp a főrendiházban jelenik meg szóban, tényben, határozatban, ami a levegőben van. A főrendiház eddig csak tapolt a világháboruban, — most már irányít s a helyzetkép is nem az, hogy irányít, hanem az, hogy hallgatnak, hivatkoznak rá. Ha csak a választójogi megegyezésről volna szó (ami szintén nem olyan egyszerű) — de mindarról s mindarról egyszerre van szó a született főrendek példátlan tüntetésében, aminek lobogója épp most a választójog. Züllött frázisok kóbor szilánkjai röpködtek az előkelő teremben s elég annyit mondani, hogy hatásos érv volt ama tündöklő dialektikájú grófé, hogy defaitista, akinek választójog kell, mert az ententenak is az kell — ami olyan, mintha azt mondanám, hogy le az adójavaslatokkal, először, mert az entente országaiban is adójavaslatokat tárgyalnak és másodsor s főleg, mert az entente gyöngeségünkre következtet abból, ha látja, hogy itt új adókra van szükség. A negyedik háborus esztendő végén ugy sem lehet kirakati életet élni s az

országok részvétele más országok belső életében egész mást jelent, mint a grófok kara képzele. Hertling például egyenesen *érvell* azzal, hogy minden más országban megvan az egyenlő választójog és amit a konzervatív politika idegen, ellenséges népek beavatkozásának mond, az voltaképp a saját nép beavatkozását jelenti. Amikor a császári rendelet megjelent, amely választójogot ígér Poroszországnak, e helyen ezt irtuk: »a béke, legalább pszichológiailag, egyazonos külpolitikát jelent, ez azonban teljesen ki van zárva ellentétes belpolitikák mellett és csak a nikolsburgi, nymwegeni, weszfáliai békére utalunk, hogy minden nagy békeakta után világ-felfogásbeli, lelkiismeretbeli ügyek egységes, nemzetközi rendezése következett mindenütt... a háboru a nemzetköziség leglángolóbb reformátora; nemcsak az ágyuk modelljét, a repülőgép típusait, a lövészárkok technikáját figyelik, utánozzák a *másik* államban, de a nemzetiségi politika másképpjét is, az adórendszer

HATVANY LILI BÁRÓNÓ.

(Gaiduschet Erzsé felvétele.)

csinjabinját is, a választójog szisztémáját is. És nekünk olyan előnyös helyzetünk van, hogy nem is az ellenségtől kell átvenni — nem reformot, de egy reform becsületes elhatározását, — hanem csodált és nagy szövetségesünktől. « Bizonyos univerzalitás nélkül ma nincs jelentékeny államférfi és Hertling akár a magyar képviselőházban is elmondhatta volna beszédét . . . » Abban a helyzetben vagyunk, hogy az adott ígéretet, melyet be kell váltani, nagyobb megrázkódtatástól való félelem nélkül válthatjuk be, — ma még beváltható az ígéret, de ha azt, amit ma megadhatunk, ma megtagadjuk, rövid idő múlva kikényszerítik tőlünk, a népeletnek olyan súlyos megrázkódtatása mellett, melynek veszedelmét még nem tudjuk átlátni . . . az általános választójog jön és ha nem ma, de belátható időn belül jön és vagy súlyos megrázkódtatás nélkül, vagy súlyos belső harcok után. « A németbirodalom kancellárjáról bizonyára nem mondhatni sem azt, hogy a világáramlat nyegle, elegáns léghajósa, sem azt, hogy *ámitó jel-szavak* kárvallott rabja és legkevésbé, hogy: felforgató. Nem is mondják, de hogy is mondják, azt mondják róla, még a konzervatív magyar sajtóban is azt mondják róla, hogy bölcs államférfi, — de *az más*, aminthogy mindig *más* volt, ha ugyanazt ketten hirdették s mindig az járt rosszul, aki magyarul hirdette azt, aminek Magyarországon szivrepesve tapsoltak, ha németül, francziául, angolul hirdették. Hertling konzervatív politikus és épp konzervatív érdekből száll sikra a választójogért. Mért nem az a konzervatív prevenczió, hogy letörnek mindent, ami népkiváncs, — nem az a prevenczió, amit a magyar főrendiház, Európának ez a legsötétebb testülete csinál. Minden forradalom egy kellő időben meg nem valósult reform, mondta egyszer Apponyi Albert és ebben benne foglaltatik a prevenczió módszere is: megcsinálni a reformot. De azt olvassuk, — még hozzá radikális helyen — hogy a demokrácia nem a választójog nyers betüje, hanem az olcsóság, a jó közigazgatás, a rendes lakás — ami ugyanolyan, mintha azt mondanám, hogy nem pénz kell, hanem az, amit a pénzért adnak. A választójog csak általános beszerzési eszköz, önmagában nem jelent semmit, de csodálatosképpen épp azokban az országokban javult gyors tempóban a közellátás, ahol az általános választójog érvényesült. A történelmi múlt . . . halljuk a főrendiházban, de a történelmi múltban mindig volt annyi józanság, hogy amikor vad vágatásban a jelen nem alkalmazkodott hozzá, a múlt alkalmazkodott a jelenhez és a szenátusok és birodalmi tanácsok és főrendiházak törvényalkotó tevékenységében is visszatükröződik az az amerikai profitporszem, ami feudális lovagvárak urainak kezén, pénzen és cipőjén csillog. Másrészt a magyar arisztokráciának épp az a szerencséje, hogy a demokráciát nem egyszer grófok hirdették, — a Pálffy Mórícoknak és Zichy Edmundoknak mindig megvolt a Széchenyi Istvánjuk és Batthyány Lajosuk. Most is megvan s a rendet épp azok mentik meg, akiket maga a rend árulóinak tart. A világáramlatnak pedig, az új világáramlatnak leglényegesebb

vegyi eleme: a félelem, — egy indokolatlan félelem, amelyben egy a világ minden mandarinizmusa, hijják junkernek, lordnak, bojárnak vagy gentrynek. A juncker meghal, de nem adja meg magát, a méltóságos főrend ur pedig akkor se adja meg magát, ha mindenki meghal.

A válságban pedig semmi fordulat, — a hét végére meglesz az új Wekerle-kormány és senkisésem tudja, mit hoz.

Polonius.

Intérieur.

Az asztal körül olvas a család.

A szőnyegen egy vén czirmos dorombol.

A nagyobb lány — behallik a szalonból —

Elzongorázza Grieg esti dalát.

Künn zuzmarás tél, itt nyugodt derü,

Amelynek nincs se sóhaja, se szója,

Lomhán ketyeg a rokkant falióra

S asztalközépen áll az ó-nedü.

Ezüstkupakos nagy tajtékpipából

Füstkarikákat ereget a gazda.

A diványon szunnyad egy kis mihaszna.

A kályhában a tűz pattogva lánkol

S a kályha mellett tréfálkozva zsémbel

A kisebbik lány hü szerelmesével.

Andor Gyula.

Noé bárkája.

Részlet HATVANY LILI bárónő

a Belvárosi Színházban május 2-án először színre került háromfelvonásos szatirájából. A darab első felvonása egy kis semleges ország Grand Hoteljének halljában — Noé bárkájában — játszik, ahol egy sereg antant- és központi diplomata, férfiak és nők, viharos unatkozásban, apró kémkedési komédiák inscenálásával várják a háboru végét. A társaság, amely már halálra flörtölte egymást, egyrésztől egy érdekes herczegleány: Mária Feliczia, másrésztől egy Roneck nevű fiatal osztrák diplomata körül forrong s az itt következő sorok festik alá a később kibontakozó szituációt.

(Mária Feliczia jön. Utcái ruha, kalap. Mária Feliczia 28 éves. Magas, karcsu, ha nem lenne nevetséges ez a jelző, azt mondanám: fenséges. Egy Baudelaire-versre emlékeztet, amely így kezdődik: »Que m'importe, que tu sois sage, sois belle et sois triste.«)

MÁRIA FELICZIA: Jónapot, Balázs! (Roneck felé egy nagyon hüvös fejbicczentés.)

RONECK ÉS BALÁZS (egyszerre): Kezeit csókolom!

RONECK: Herczegnő sétára indul?

MÁRIA FELICZIA (fagyosan, felhuzott szemöldökkel, összeszorított ajkak közül odadobja): Igen!

RONECK: Gyönyörű őszi nap van.

MÁRIA FELICZIA (ugyanugy): Igen.

RONECK: Herczegnő csak egyedül szeret sétálni?

MÁRIA FELICZIA: Igen.

RONECK: Ilyenkor legszebb a természet — ilyen haldokló őszi délután.

MÁRIA FELICZIA: Nem tudtam, hogy a természetért is rajong.

RONECK (*szemtelenül*): A természetért — minden formájában.

MÁRIA FELICZIA (*undorral*): Mondják.

RONECK: Én a hercegnő helyében nem hiinnék el minden mende-mondát. Az emberek sokat beszélnek.

MÁRIA FELICZIA (*félreérthetetlen hangsúlylyal*): Nagyon sokat beszélnek és nagyon szükségtelenül. (*Balázshoz.*) Balázs, kérem, magával szeretnék beszélni pár szót. (*Roneck sértetten és tüntetőleg a szoba másik végére megy és hátat fordít.*) Látom, már beszélt a kurirral. Mit gondol, mit jelenthet, hogy az édes apám nem ír semmit?

BALÁZS: Ne haragudjon, hercegnő, ha megkérem, hívja ide Ronecket. Ő végre a herceg bizalmasa és mégis kissé sértő ránézve, ha így kizárjuk a megbeszélésünkéből.

MÁRIA FELICZIA (*nagyon határozottan*): Nagyon sajnálom, de én azzal az urral nem tárgyalok. Ez egy komoly ügy és az az ur semmit a világon nem vesz komolyan.

BALÁZS: Ne gondolja azt, hercegnő. Roneck a legtehetségesebb és leglelkiismeretesebb emberek egyike. Hiszen maga a herceg is...

MÁRIA FELICZIA (*közbeveg*): Az édes apám naiv ember. Őt még mulattatják ennek az urnak a szellemeskedései. Engem felháborítanak. Amióta ez az ur itt van, az egész társaság még lehetetlenebb, a hang még frivolabb, még közönségesebb. Minden nap új botrány ömiatta. Pedig, Isten tudja, hogy azelőtt sem voltak paradicsomi állapotok és nehéz volt elképzelni, hogy a niveau-még sülyedhet.

BALÁZS: Ne legyen igazságtalan, hercegnő. Ő nem tehet róla, hogy a hölgyeknek tetszik.

MÁRIA FELICZIA (*megvetéssel*): Ezeknek a hölgyeknek...!

BALÁZS: Nem szabad idehivnom?

MÁRIA FELICZIA: Nagyon kérem, ne erőltesse.

BALÁZS: Ahogy parancsolja.

MÁRIA FELICZIA: Különben, ha maga azt hiszi, hogy megsérthetjük, ráérünk este is beszélni. Viszontlátásra! (*Kézet nyújt Balázsnak, fejbiczentés Roneck felé és el.*)

RONECK: Tűrhetetlen ez a leány!

BALÁZS: Kérlek...

RONECK: Mit képzelsz ez? Hogy mer velem így bánni? Egyszer megmondom neki.

BALÁZS: Mondd meg.

RONECK: Mit akar tőlem?

BALÁZS: Hisz az a te bajod, hogy semmit se akarsz tőled.

RONECK: Miért haragszik rám?

BALÁZS: Amíg te idejöttél, ő volt az édes apja egyedüli bizalmasa. Igazán agyondolgozta magát. Most, hogy a herceg téged úgy megszeretett és mindent veled beszél meg — talán fáj neki.

RONECK: Mit mondott rólam?

BALÁZS: Kérlek?

RONECK: Hogy mit mondott rólam?

BALÁZS: Fiam, ezt csak szerelmes emberek szokták kérdezni.

RONECK: Hagyj békén a számsággal és felelj, amire kérdeztelek.

BALÁZS: Nagyon érdekel?

RONECK (*idegessen*): Már nem. Menjünk.

BALÁZS: Nem. Előbb még egy kellemes kötelesség vár rám. Te is végignézheted, mulattatni fog.

RONECK: Mi az?

BALÁZS: A levelezés megszemlélése. Állítólag érdeklünk, hogy megtudjuk, mi van a levelekben. A semleges posta nem adja ki őket. A portás is becsületes ember. De az egyik chasseur, aki a leveleket a szobákba viszi, nagyon ügyes fiú és megközelíthető. Magától ajánlkozott, hogy ő mindent megtud. Nem nagy dolog, meleg gőz és egy hajtű. Rögtön bemutatom. Nagyon büszke vagyok Adolphe-ra. (*Kikiált.*) Adolphe!

ADOLPHE (*sovány, élénkszemű, fekete kis csirkefogó, chasseur-ruhában, belép és meghajlik*).

BALÁZS: Tegnap posta?

ADOLPHE (*noteszt húz ki a zsebéből, folyékonyan, gyorsan olvasni kezd*): Helmdorf Hardenegg grófné ir a szabónőjének Genfben két párisi modellért. Doktor Preisach hirlapíró ir Budapestre. Előleget kér. Mária Feliczia hercegnő ir a volt vőlegényének, Kurt von Seldern grófnak Berlinbe. Nem ír semmit, csak visszaküldi a gróf utolsó három levelét olvasatlanul. (*Fölnéz.*)... Én elolvastam... Parancsolja?

BALÁZS: Nem érdekel. Folytasd.

ADOLPHE (*folytatja*): Mr. de Grenneville, francia követségi titkár ir Párisba barátnőjének, Ginette Lavernière kisasszonynak. (*Fölnéz.*) Nem vagyok szegénylős, de ennek a levélnek a tartalmát mégis kérem, engedje el nekem. Hadi érdekekre ugyanis teljesen lényegtelen. (*Tovább olvas.*) Fräulein Kletterer, bécsi művész nő ir haza édes anyjának. Panaszkodik, hogy becsületes lány itt nem boldogulhat, mert az uriaszonyok mindent elszednek előle... Torriani marquis ir nejének Rómába, hogy vágyódik utána. Torriani marquis ir szeretőjének Rómába, hogy vágyódik utána. Végre egy anonim levél, amelyet azonban legjobb tudomásom szerint Larinsky grófné öméltósága irt Ledewitz gróf urnak és amelyben, mint jóakarója figyelmezteti, hogy Roneck báró ur nagyon hevesen udvarol Liselotte grófnénak.

RONECK: Hallatlan!

BALÁZS: Várj csak. (*Adolphehoz*): Érkezett?

ADOLPHE: Érkezni kevés érkezett, hiszen határzárlat van. Sok számla a hölgyeknek. Egy pár családi levél, semmi lényeges. Mme la duchesse de Gonzaga Portocarrero levele önhöz, melyben tudatja, hogy ma délután ötkor érkezik. Reméli, hogy önt itt találja és hogy a Bécsben együtt töltött kellemes napokat még nem felejtette el egészen. Mme la duchesse de Gonzaga Portocarrero levele Mr. de Grenneville-hez, melyben tudatja, hogy ma délután ötkor érkezik és reméli, hogy a Párisban kötött régi barátságukat újra fölújítják. Mme la duchesse levele Mária Feliczia hercegnőhöz, amelyben tudatja, hogy érkezik, hogy csak a hercegnő kedvéért jön ide, hogy három év után viszontláthassa. Boldog, hogy végre kibeszélhetik magukat, boldog, hogy egy fárasztó nyaralás után egy csendes helyre jön, ahol nincsenek férfiak... Végre még egy levél, amely azonban nem postán ment, hanem Ledewitz grófné öméltósága adta át nekem Roneck báró ur részére, azzal a megjegyzéssel, hogy a posta manapság bizonytalan és személyesen adjam át a báró urnak. Ez meg is történt. Természetesen előbb bátorkodtam föl bontani.

BALÁZS: Természetesen.

RONECK: Gazember!

ADOLPHE (*folytatja*): A grófné öméltósága szemrehányásokat tesz a báró urnak, hogy a báró ur öt napok óta kerüli. Hogy azért, mert a grófné egy gyenge pilla-

natban... (Köhögés.) szóval, hogy történt, ami történt, a báró urnak még ezért nincs joga őt megvetni és elfordulni tőle. (Fölnéz.) Szóval, mint amit mindig szokott irni; a multkor is Seldern gróf...

BALÁZS: Jól van, jól van, köszönöm, elmehetsz.

ADOLPHE (meghajlik és el).

RONECK (izgatottan föl és alá sétál): Mit vétettem én Larinskynének, hogy ilyen aljasságot követ el ellenem.

BALÁZS: Larinskyné anyai örömöknek néz elébe és amióta ez külsőleg is kezd kifejezésre jutni, kissé intoleráns ama barátnőivel szemben, akik nem nézve anyai örömöknek elébe, más örömök után néznek.

RONECK: Azt mondd meg, hogy mit csináljak.

BALÁZS: Te szabadulni akarsz Liselotte-tól?

RONECK: Engedd meg... egy uriaszony nevével, még akkor is, ha lett volna valami, mint ahogy biztosítalak...

BALÁZS: Itt akarsz diszkrét lenni? Ezen a helyen, ahol három év óta az a fogalom, hogy: diszkrétció, el van törölve. Ebben a szállóban, ahol minden ajtó, minden fal meg van furva, minden levél föl lesz bontva, minden telefonba hárman vannak bekapcsolva, minden kocsis, minden portás, minden pinczér megvesztegetve? Itt ugyancsak kárbavesztett a diszkrétció... Nem, édesem, itt mindenki tud mindent. És éppen ezért minden nyíltan történik. Senki se genirozza magát, mert nem érdemes. Ha éjjel kinézel a folyósóra, olyan fesztelen és csoportos közlekedést fogsz ott találni, mint Berlinben verőfényes vasárnap délelőtt az »Unter den Linden«-en. Nem, fiam, ha azt akarod, hogy segítsek rajtad, mondd az igazat.

RONECK: Kérlek, ha már ennyire vagyunk, azt se bánom... Mikor idejöttem, Liselotte rögtön annyira, olyan meglepő és megtisztelő módon kitüntetett bizalmával, hogy kissé elszédültem. Egy délután, hogy egyedül ültem a szobámban, nyílik az ajtó és bejön Liselotte... Sirt... A többit képzelheted.

BALÁZS (élénken): Előbb azt mondta: »Nicht doch!«, utána azt kérdezte, hogy megveted-e?

RONECK: Nagyon hamar elég volt. Próbáltam lassanként eltávolodni. Kerültem a találkozókat. De ő...

BALÁZS: Beléd kapaszkodik és nem enged. Von Seldernnel, a Mária Feliczia volt vőlegényével ugyanezt tette. Addig kompromittálta azt a szegény fiút, míg a hercegnő kénytelen volt kidobni.

RONECK: Segits ki ebből.

BALÁZS: Szabadulni akarsz?

RONECK (meggyőződéssel): Azt. Azt. Azt.

BALÁZS: Jól van, segítsek rajtad, de egyet ígérj meg nekem. Ha ebből kihuzlak, soha többé itt a hotelban a mi hölgyeink közül senkivel flirt-öt nem kezdesz. Elég nagy a város.

RONECK: A város ugyan nem elég nagy, mert nyomorultabb kis lyukat életemben nem láttam. De azt szívesen megígérem, hogy ebben a hotelban többet semmit sem kezdek... Ebben a rettenetes hotelban. Tudod, mire emlékeztet? (Ünnepélyes hangon:) Annak okáért mondta Isten Noénak: És im én hozok a földre özvizet. Mindazáltal teveled kötést teszek, hogy bemenj te a bárkába és minden testnek élő állatjából, mindenből feleset vigy a bárkába. A madarak közül, a barmok közül és a földnek csuszó-mászó állatai közül. Menének Noéhoz a bárkába minden testből, melyben élő lélek vala, felesen. (Emelt hangon:) És az Ur óreájuk bezárá az ajtót.

BALÁZS (elgondolkozva ismétli): És az Ur óreájuk bezárá az ajtót.

RONECK (természetes hangon): Arról aztán, hogy

akkor mi történt a bárkában, joggal mondhatom, hogy csak az Isten tudja... Mert a Biblia nem beszél róla. Ott lehetek körülbelül azok az állapotok, mint ebben a hotelban. Vagy talán itt még rosszabb. Mert itt gondosan ki vannak választva a legkellemetlenebb állatfajok. Szent Isten!

(Mert a hall felőli ajtóban megjelenik Liselotte. Liselotte kicsi, kékszemű, babaarcú. Az a típus, amelyet a Gartenlaube és a Blatt der Hausfrau karácsonyi műmellékletnek »Junger Lenz« vagy »Unschuld« czímen hoznak. Ez külseje. Karaktere a germán és zsidó faj legantipatikusabb tulajdonságainak sikeres keveréke. Ellentétben George Washingtonnal, aki a példabeszéd szerint never told a lie; elmondhatja magáról, hogy még soha igaz szó nem hagyta el ajkát. Férfakkal gyermekded és nyafka, nőkkel nevelőnőszzerű és oktató hangon beszél. Mégis, ahogy Lili mondta, azt a férfit, akit kiszemel magának, megkapja. Miért? Ez az a kérdés, amelyre senki sem tud megfelelni.)

LISELOTTE (vontatott gyerekhangon, nagyon németesen): Guten Tag, meine Herren, guten Tag. Liselottechen will spazieren gehen. Wer begleitet sie? ... (Ijedt csend.)

RONECK (zavartan): Én, sajnos, engem várnak a hivatalban... kötelesség. De itt van Balázs... ő biztosan boldog lesz. Kezeit csókolom! (Nagyon gyorsan el.)

(Liselotte és Balázs egy pillanatra farkasszemet néznek.)

BALÁZS: Éppen magáról volt szó.

LISELOTTE: Oh, képzelem, valami rossz. Ha két ilyen nagy, okos férfi kikezd egy szegény kis nőt...

BALÁZS (halálos komolysággal): Igen.

LISELOTTE (idegesen): Mi az igen?

BALÁZS: Tapintatosan föl akarom kérni magát, hogy mondjon le Roneckről.

LISELOTTE: Tudja?! Mért olyan szemtelen velem? Hogy mer? Azért, mert én nem születtem grófnőnek, mindenki azt hiszi, hogy mindent megengedhet magának velem szemben.

BALÁZS: Ebben a hitükben nem csekély részben magától nyernek megerősítést.

LISELOTTE: Ha talán annyira megfedkezne urimber mivoltáról, hogy arra a sajnálatos esetre akar czélozni...

BALÁZS: Amikor maga egy gyenge pillanatban...

LISELOTTE: Visszaélt védtelen helyzetemmel; amikor félájultan a karjai közt feküdtem...

BALÁZS: Mint udvarias ember, aki tudja, hogy ilyenkor mi illik...

LISELOTTE: Hogy mer ilyen cinikusan beszélni a legszentebb dolgokról?

BALÁZS: Igaza van, hagyjuk ezt az enyelgést. Beszéljünk komolyan. Arra akarom magát kérni, hogy engedje ki ezt a szegény Ronecket és ezt nem csak az ő érdekében mondom, de a magáéban is, — és még valakiében.

LISELOTTE: Talán Liliről beszél? (Megvetéssel:) Egy amerikai asszony.

BALÁZS: Ezzel azt akarja mondani, hogy mivel Amerikával hadilábon állunk, magának, mint honleánynak kötelessége az ellenségtől azt elrekvírálni, amit lehet? Mégis arra kell kérnem, hogy gyakorolja a hazafiságot inkább más téren. Különben nem is ahhoz a maga édes kis szívéhez akarok szólni, hanem ahhoz a kitűnő frankfurti eszéhez. Walter szenved és féltékeny. Ha megtudna valami biztosat, olyan botrány történe itt, melyre még ezek a viharvert falak sem emlékeznek.

LISELOTTE: Honnan tudhatná meg?

BALÁZS: Talán már tudja is.

LISELOTTE: Honnan?

BALÁZS: Van a levelezésnek egy — a hölgyek közt rendkívül kedvelt — formája, az úgynevezett anonyim-levelezés.

LISELOTTE (*fölcattanva*): Ezt csak Mária Feliczia tehette! A vőlegénye miattam hagyta ott. Mintha én tehetnék róla, hogy a férfiaknak jobban tetszem, mint ő. Néha direkt sajnálom azt a szegény lányt.

BALÁZS: Fiam, maga éppen olyan jól tudja, mint én, hogy a hercegnő azt se tudja, hogy mi az anonyimlevél, ha csak maguk nem irtak szegénynek. A többi aljasságokat pedig rossz helyen próbálja nálam elhelyezni, mert az a szerencsétlen volt vőlegény elutazása előtt nekem öntötte ki a szívéét. Magáról is nyilatkozott, fiam, ne féljen. Ami pedig Ronecket illeti, ha abban a helyzetben volna, hogy választhatna kettőjük között... (*Hirtelen észreveszi, hogy mit mondott és elhallgat.*)

LISELOTTE (*hevesen*): Mit, mit beszél?

BALÁZS: Semmit. Furcsa, hogy maga az egyetlen lény, aki annyira kihoz a sodromból, hogy teljesen megfélemlítek magamról. Igen, maga, azzal a »véletlenül felnőttek közé tévedtem, ártatlan kis gyerek vagyok« arczával. Maga kis... Szóval, amit mondani akartam: én azért vagyok itt, hogy rendet tartsak és nem akarok több botrányt. Hagyja abba Ronecket.

LISELOTTE: És ha nem? Mit csinálhat nekem?

BALÁZS: Egyszerűen megmondom Walternek.

LISELOTTE: Mit?

BALÁZS: Azt.

LISELOTTE: Hát aztán? Ha egy asszony rájön, hogy a férje megcsalja, lármázhat, azon nincs semmi. De egy férfi, hasonló esetben, ha uriember, csak két dolgot tehet: vagy kidobja a feleségét, vagy hallgat.

BALÁZS: Ez mindenesetre nagyon figyelemreméltó elv. Mindjárt kipróbáljuk az igazságát. (*Az ajtóban megjelenik Walter.*)

BALÁZS: Walter kérlek!

LISELOTTE (*Walterhez rohan és átöleli*).

BALÁZS: Walter kérlek, előbb egy szóra!

LISELOTTE (*nyafogva*): Walterchen, nicht mit bösem Mann sprechen. Komm spazieren!

WALTER: Aber, Püppchen, látod, hogy Balázsszal, dolgom van.

BALÁZS: Csak egy perczre veszlek igénybe.

LISELOTTE (*kétségbeesetten*): De nem... de nem... nem akarom... de nem engedem! Walter jöjjön velem sétálni.

WALTER: De Püppchen, legyen eszed!

LISELOTTE: Nem, nem, nem!

BALÁZS (*nyomatékkal, Liselottehoz*): Csak üzleti ügyről van szó.

LISELOTTE (*más hangon*): Hát, ha igazán nem tart sokáig...

BALÁZS: Nem, nem, öt percz alatt elmondom. (*Kijelölve indulva magyaráz.*) Kérlek, a kurir megérkezett — hétkor...

(*Amint kimennek, jön Grenneville, nyomában Adolphe, aki a lapokat hozza.*)

GRENNEVILLE (*körülnéz, mikor látja, hogy senki sincs ott, halkan Adolphe-hoz*): Eh bien, Adolphe, la courier.

Toll és tőr.

— máj. 3.

WEISS MANFRÉD NEM KERESKEDŐ, Kvassay Jenő azonban kereskedő, az Akadémia tehát Kvassay Jenőnek ítélte oda a Wahrmann-díjat. Ez csak egyszerű? — a bizottság, köztük Concha Győző ur és Gaál Jenő ur, csak nem vizsgálhatja meg, vajjon a Kereskedelmi Törvény ismérveinek ki felel meg, a legnagyobb magyar municziógyáros, vagy a min. tan., kulturmérnök és folyamszabályozó? A bizottság csak nem vizsgálhatja ezt, hisz a vizsgálat talán még megingathatná elfogulatlan véleményét. Csak nem olvasom el a könyvet — mondta egy jeles könyvkritikus — hisz ez befolyásolná ítéletemet! 22 : 15 — ez az arány, amelyben kimondták, hogy Weiss Manfréd nem kereskedő, de Ballagi Aladár és Bernát István egész elokvenciájára volt mégis szükség, hogy az álkultura főrendiháza kimondja a sujtó szentenciát. Persze, roppant mulatságos az egész s még mulatságosabb, ha meggondoljuk, hogy hány kereskedőt mondtak már ki tudósnek ugyanezek az urak, hány kereskedőt, akik idegen kutatók ötleteinek fürge lánczkereskedelméből éltek. Igazán nem lehet csodálkozni, ha az a testület, amely tudósnek mondja Ballagiékat, kizárja a magyar kereskedelemről Weiss Manfrédet. Vagy csak nem a 6000 koronát sajnálták tőle? Mert ennek mindenesetre több értéke van, mint az összes akadémiai ítéleteknek...

INDIA HATMILLIÓ KATONÁT ajánlott fel Angliának. Szép. Hatmillió katona még akkor is hatmillió, ha indusokról van véletlenül szó. Ez olyan tekintélyes haderő, amely jelentékeny mértékben megnehezítheti a központi hatalmak helyzetét. Tessék csak elgondolni: hatmillió katona. Igazán nem csekélység. Csakhogy egy kis bökkenő van a dologban. A hindu bizottság lóhalálában sietett megjegyezni, hogy ennek a hírnek csupán az a célja, hogy Angliának a legutóbbi verecségek következtében lenyomott háborus kedvét felfokozza. Szóval: ez a hír nem fedi egészen a valóságot. Sőt így is mondhatjuk: ez a hír szemenszedett hazugság. Vagy enyhébben: a hír még bizonyításra szorul. Végül, zsurnalisztikai szimbolizmussal: ez a hír kacsa. Egész közönséges kacsa. Sőt, felhasználva a hírből szereplő monstruózus számot, hatmillió kacsa. Így aztán egészen másképp fest a dolog. Az angol kacsákról ugyan megvan a kikristályosodott véleményünk. Mert sok lud még lehet, hogy dísznót győz, de kacsa? ... Még angol kacsa se, nemhogy hindu kacsa.

TIZENKÉT HÓNAP SZÜKSÉGES MÉG a háboru természetes befejezéséhez, mondta a newyorki nagyiparosok bankettjén Daniels, amerikai tengerészeti miniszter. A genfi távirat nem magyarázza meg, hogy mit kell értetni a természetes befejezés alatt. Naív és ideális lelkületű emberek ugyan mosolyogni fognak ezen a kicsinyeskedésen és kerek kijelentik, hogy mi más is lehetne a háboru természetes befejezése, mint a béke. Igen ám, de béke és béke között áthidalhatatlan különbségek tátonganak. Béke az is, hogy egy zsemle ára megint négy fillér és béke az is, hogy az oroszok nem verekszenek velünk tovább. Mindenesetre kivá-

natos volna tudni, hogy az amerikai tengerészeti miniszter mit ért az említett kifejezés alatt. Most már azonban nyugodtak lehetünk, hogy a háborúnak tizenkét hónap múlva vége. Nem ok nélkül hangzott el a newyorki nagyiparosok bankettjén ez a jóslatszerű beszéd. Daniels finom szimatja megérezte, hogy a végső viaskodások folynak az európai harcztereken. Sőt, talán még kissé hosszú is a kitűzött terminus. Tizenkét hónap igen nagy idő és mi már nem igen hiszszük, hogy ennyire szükség lenne. A központi hatalmak mindenestre azon fognak igyekezni, hogy az amerikai tengerészeti miniszter jóslata beváljék. Tán még a természetes befejezés differenciáit is elengedik neki. Mert ide nem szavak kellene, hanem végrehajtás. Az utóbbihoz pedig mintha a központi hatalmak mégis csak jobban értenének.

KÉTSZÁZTIZENHÉT TÁBORNOKOT nyugdíjaztak Olaszországban. A hadügyminiszter a háború hosszú tartamával magyarázza ezt az intézkedést, mi azonban valószínűbbnek tartjuk, hogy a harcztereken elért sikertelenségnek jutalma ez a tömörkedés Pensinopolis. Elvégre, bűnbak csak kell! Persze, hogy ez a kétszázötvenhét nyugdíjazott tábornok az oka annak, hogy az olasz haderő még nem áll Bécs előtt, sőt mintha valahogyan éppen ellenkezőleg állna a dolog. A kétszázötvenhét tábornok mostan nyugdíjba megy és ezzel minden rendbe jön. A hadiszerecsene egyszerre megfordul és az olaszok folytonosan győzni fognak. A defenzíva offenzívává változik és az elmúlt hónapok minden vesztesége helyreáll. Most már világos, hogy mi volt az olasz vereségek oka. Ez a kétszázötvenhét tábornok. A kanapé most már lomtárba került és az erkölcs is meg van mentve. Bár ugyan a hirhedt kanapé-vicczben éppen az ellenkezőjéről van szó. De hát ki tehet arról, hogy az olaszok még ezt az ócska anekdotát sem ismerik.

Hatvany Lili bárónő.

Akik komolyan szerelmesek az életbe és az irodalomba, évtizedek óta siránkoznak, hogy irás, könyvkiadás, színház és irodalmi politika azt, szint és stílust a modern gazdasági élet nagy üzemi karakteréből kapott, írók és művészek a hivatásosság unalmas és rideg prózájában kéjelegnek, anélkül, hogy a szent mesterember lelkiismeretes, komoly munkásságára és áhítatosságára éreznék magukat kötelezve. Igazi irodalomért sóvárgó lelkek bizonyára megértik, ha valaki ma elkiáltja magát: jöjjön végre a finom, nobilis, magabazárkózott, elegáns amatőrség, az igazi, szemérmes, kegyeletos és naiv l'art pour l'art, a középkori rajongás erejével és a XX. század stílusának napos világosságával.

És még valami. Ismerünk művészi jelenségeket, melyeknek legfőbb varázsuk: hogy egyáltalában vannak. Éppen úgy, mint ahogy néha-néha meglátunk és megérezzük egy asszonyt, aki boldoggá tesz bennünket azzal a puszta pozitívummal, hogy a világon van. Akinél már az nagyszerű érdem, siker, gyönyörűség és meghálálni való jótétemény, hogy született és közöttünk jár és eleven egyéniségével benépesíti a magunk mikrokozmosát.

Hatvany Lili bárónő darabjában az első nagyszerű szenzáció, hogy egy nagy dáma, egy reprezentatív jelentőségű nő darabot írt és ez a darab 1918 május 2-án színre került Budapesten. Kétségtelenül ez az oka annak, hogy némelyek

bizonyos irigy idegességgel konstatálták, hogy a háború negyedik esztendejében Budapesten az első májusi napokban többet beszéltek a »Noé bárkájá«-ról, mint az yperni küzdelem halálos jelentőségéről, vagy a tavaszi esőről, amely bizonyára felér néhány hadsereggel a központi hatalmak javára. Azonban az is bizonyos, hogy ennek a szinte ekzaltált érdeklődésnek a maga — itt-ott talán kicsinyes tendenciája mellett is — rendkívül komoly, vigasztaló és jelentőségteljes motívuma van végső fokon: az emberi lélek emanczipáltsága minden materiális indiszpozíció alól. Ez a fölényes, büszke és boldog érdektelenség tette, hogy a renaissance művészeinek volt erejük az olasz és francia zsarnokok vérengzése alatt matematikai egységekre lemérni a szép női test törvényeit, hogy a német művészek a hetvenes háborúban is egykedvűen festegették dessauai parasztasszonyaikat és hogy Párisnak százhusz kilométernyi távolságból való bombázása idején egész Budapest Hatvany Lili bárónő »Noé bárkája« című darabjáról beszélt heteken át és beszél még ma is.

Ez az oka annak is, hogy maga az alkotás, ahogy kiszabadult a színészek, a rendező s a kulisszák intim műhelyéből a közönség elé, egyelőre teljes tele van Hatvany Lilivel, akit a város a nagy stílusnak, rendkívüli egyéniségnek, a dekoratív emberi jelenségnek, a nyilvánosság előtt imbolygó titokzatos ismeretlenségnek kijáró irigy, kegyetlen és cinikus kíváncsisággal keres állandóan a premiérek páholyában, a szalonok csillárjai alatt, a drága és ragyogó fürdők strandján, az utcákon végig suhanó automobilja puha rejtekében, a »Noé bárkájá«-nak minden betűjében, a sorok között zsongó, el nem mondott szavakban, a kérdőjelek és befejezetlen mondatok titkos sóhajtásaiban. Csoda-e, ha e pillanatban a kritika is tele van Hatvany Lili bárónővel s a delphii Apolló-templom előtt álló gyönyörű pálmafától, amelyhez Odysseus egykor az isteni Nausikaat hasonlította, nem látja az erdőt?

Pedig egy bizonyos. A »Noé bárkája« Hatvany Lili bárónő nélkül is — *valami*. Nem olyan precíz játék, amilyent a Rambouillet-palotában szóttek selyemtapintású, lusta, puha kis női kezek, amelyek az íróttal is egy férfi gondosan berizporozott haját akarták simogatni. Nem a Georges Sand maskulin komolysága, nem a Baskircsev Máriaék szublimált erotikuma, nem a szociológiai elméleteken elkinzott női uttörők brutális erőfeszítése — ez a szindarab lecsapódása annak a művészi energiafőlslegnek, amely a szemlélődésnek irodalmi felvevőképességén túl feltétlenül kicsordul mindenikből, akinek a lelke tele van gondolatok, hangulatok, szépségek és melegségek párájával. Ez a darab szinte megszügyenítő dokumentuma annak, hogy amit a hivatásosság verejtékében kinlódók az irodalmi fajsúly, a nagy technika, a szinpadai virtuozitás nagyképepretenziójával csinálnak, az össze-vissza sem több, mint amit egy szédületesen okos, szinpompásan szellemes, irodalmi kapacitással rendelkező asszony tud produkálni, amikor jókedvűen, mosolygósan, könnyed gráciával, egy fölényes gesztussal az íróasztala művészi csecsebecsési közé ül és szatírárt ír arról, mi történik egy kis semleges ország Grand Hoteljében, az Úrnak 1917-ik esztendejében, emberi lelkek sekély mélységeiben, éppen csak a modor, a neveltség és a

társadalmi konvencziók legfelső, legvékonyabb rétege alatt. A »Noé bárkája« annyira kész, eleven, zseniális és fölényes, hogy ezt a szinpadi dominiumok született majorescói egyszerűen képtelenek elviselni. A tehetség pedig, amely e játékos, vidám Heinei szellemességü apróságon keresztül átvilágít, annyira jelentékeny, nagyszabású és ellenállhatatlan, hogy szinte sajnáljuk, miért nem vette komolyabban, szentebbül és nagyotakaróbban, aki e tehetség előtt láthatólag a legkevésbé van megilletődve: maga a szerző.

Krónika II.

A gyilkos.

— máj. 3.

A theresienstadti fegyházra sulyosan és sejtelmesen ráborul a tavaszi éjszaka, mint egy csillagokkal kihimezett bársonytakaró. A folyosókon az örök léptei konganak, mindig egyformán és bus koppanással, mint valami fáradt kerepelő. A sűrű épület alját az Éger vize mossa és titkolódzva suttog a falak tövében, mint aki mindent tud, de semmit sem akar kifecsegni.

A bástyatorony tetejére pedig ezen az éjszakán rászállt egy kuvik. A kuvikról azt állítják a reszketőlelkű emberek, hogy halált jelent.

*

Amikor beadták a czellába a vacsorát és letették a fekvőhelye mellé, úgy hevert a szalmazsákon fakón és kihülő testével, mint akinek ebben az életben már semmire sincs szüksége. Aztán megfordult a kulcs a zárban, a börtönőr lépései is elhangzottak és mély, sejtelmes csend jött be az ablak rácsain a tavaszi széllel. Nehezen és elgyötörve oldalt fordult, kissé felemelte a fejét és mélyet lélegzett. A szemei tűzben égtek, halántékán piroslóan kigyult a láz, arczán pedig a mosolykinos grimaszszá meredt. Kis ideig így maradt, aztán hirtelen visszaesett a szalmazsákra és mozdulatlanul hevert tovább. A szemét lecsukta. Fakó és tikkadt száját kiszáritotta a láz és nagyon szabálytalanul, kapkodóan lihegett a tüdeje. De most már nagyon furcsán érezte magát és bármennyire nem akarta, kénytelen volt az életére gondolni. Maga sem tudta miért, de valami nyavalyás félelem végighajszolta emlékezetét azon a huszonhárom esztendőn, ami földi pályafutását jelentette. Emlékek vánszorogtak elő, megfakult képek életre rajzolódtak, mert az ablakon az esti széllel jött a nagy csönd, a nagy csönd megett pedig, lassan és feltartóztathatatlanul, az örökké tartó pihenés. Ilyenkor fut végig az ember az elmuló élet minden útján, amelyre valamikor is rátette a lábát, ilyenkor számol le mindennel, ami történt, mert nem sokára késő lesz...

Lobogóhaju, villogószemű fiatal diák, amint kirobban az élet piaczára, vadul és ökölbeszorított kézzel, mindenre elszántan és semmitől sem félve. Gesztusai öntudatosak és vissza nem riadóak, mert sejtelve sin-

csen arról, hogy az életet nem lehet fantasztikus álmok alapjára építeni. Hiszi és esküszik rá, hogy amit cselekszik, azt a maga jószántából és meggyőződéséből cselekszi, mert nem látja a drótokat, amelyeken aljas és számító kezek az ő gesztusait ránczigálják. A villamosság nagyon felgyült az idegeiben, hát tenni kell valamit, akármit, hogy kiszüljön, mert másképp önmagát robbantja fel.

A szerajevói utczákon pedig lassan és ünnepélyesen gördül a felséges kocsi és bámész tömegek fulladoznak a fülledt juniusvégi délelőttön, amerre elvonul. Hirtelen előnti a vér az agyát. Kócos, ösztövé, csillogószemű diák világhistóriai szerepről álmodik, széles és merész gesztusról, amely örökre felejthetlenné teszi a nevét. Cliót látja, amint serényen jegyez márványára s az ő nevét jegyzi fel egy Julius Caesar, egy Hannibál és egy Napoleon mellé. Kis gyilkos, amint beteg fantáziájával szédítő horizontokat surolt s nem veszi észre, hogy a revolver, amin rángatózó keze babrált és kigyulladt szeme követett pillanatnyi útján, csak egy nyomorult féreg groteszk, de halálos játékszere, amelyben semmi nagyvonalu és semmi históriai sincsen.

Hüvös és rosszszagu börtön mélyén valahogy mégis meghallotta, hogy kigyult a világ. Mosolygott, mert azt hitte, hogy ez az ő műve, hogy mindennek ő az okozója, ő: szegény kis bábu, akit ravasz kezek dróton rángattak és aki azt sem tudná megmondani, hogy mért sütötte el a revolverét. A tárgyaláson sápadt göggel jelent meg s amint az ítélethozatal komor perceiben hallotta az ágyuk döngését, amelyek megreszketették a törvényszék ablakait, talán ujjongani is tudott volna örömeiben és nem bánta volna, ha a halált mondják is ki reá. Azzal igazán nem törődött, hogy huszészntendei fogságra ítélték, mert egészen bizonyos volt benne, hogy ezt az időt nem fogja megérni. Tudta, hogy halálos betegséget melenget a mellében, amely előbb-utóbb ugyis végez vele. Talán azért is sietett a gyors cselekvéssel, mert érezte, hogy napjai meg vannak számlálva és ha a kellő alkalmat elszalasztja, a »történelmi gesztus« végrehajtására nem lesz ideje.

Amikor pedig átkisérték a theresienstadti fegyházba, már a világnak mind a négy sarka égett. Szentül meg volt győződve arról, hogy ez az ő műve és dicsősége. A szalmazsákon álmodozva, talán már a saját szobrát is látta Belgrád valamelyik főterén, mert nem tudta, hogy a délszláv aspirációknak mindörökre vége. A theresienstadti fegyház falai vastagok és sűrű a rács az ablakokon, a börtönőr pedig a gyilkossal nem igen áll szóba. A többi már gyorsan következett egymásután, mint egy filmen lepergetett katharsis. Le kellett vágni a karját, mert a tüdővész felmarta a csontjait és épp a jobbkarját, amely azt a hirhedt és aljas gesztust mivelt. Már nem volt oly gögös és kihívó a tekintete, sűrű és csöndes rab lett az egykori vad és fantasztika diákból.

Most aztán rászállt a kuvik a bástyatoronyra. Amint meghallotta a hangját, érezte, hogy mennie

kell. Ez fájt. Ha akkor, a lázas és forró napok hevületében, villámgyorsan és talán feldicsőítve is érte volna a büntető golyó, nem bánta volna, hogy elszakadt fiatal élete, de így : megkopva és elfelejtve, kigunyoltan és lebecsülve lassan vánszorogni le a történet szinpadáról, mint valami veterán színész, akit semmire sem lehet használni többé, holott ő biborköntösben és reflektorfényben szeretett volna tündökölni — ez nagyon fájt az egykori gyilkosnak és talán megbánást is érzett szívében. Halvány árnyak usztak feléje az éjszakában, két királyi alak, egy férfi, meg egy asszony ; feltárták előtte nyitott sebüket, amelyből ömlött a párolgó vér, de megbocsájtóan mosolyogtak. Ezt már nem bírta elviselni. Nagyon befogta a szemét, nyomkodta a tenyerével és vergődve és nyöszörögve hanykolódott a szalmazsákon. Tört szavakat hörgött, amíg ki nem buggyant a vér a szája szélén. Akkor elcsendesedett, mert elvesztette az öntudatát . . . Mikor a szeme újra kinyílt és a czella ajtajára nézett, úgy érezte, hogy árnyéksöndesen besurrannak azon a kis árvák. Az árvák, akiknek az apját és az anyját megölte ! És most már tudta, hogy ő, a villogószemű, egykori fantaszta diák csak közönséges gyilkos, akinek majd az árvák előtt is számolnia kell a cselekedetéért.

Még egyet hörgött, felemelkedett a teste, de újra visszaesett. A bástyatoronyból épp akkor repült tovább a kuvik . . .

*

Mikor reggel az őt bejött a czellába, hogy egy kancsó vizet adjon a rabnak, már nem volt élet benne. A fegyház törzskönyvébe pedig, Gavriló Princip neve mellé, aki orgyilkosságért husz évi börtönt kapott, odairták, hogy meghalt 1918 április 30-án.

Alex.

Ifjuság.

Eléd ülök sütkérezni,
Mint öregek a ház elé
És mézed szívni, mint a méh
És elébed ülök érezni.
Ponyvám eléd kiterítem
S bukfcenzet hányatom szivem.

A derekam, látod, még fordul
És karom vasrudat emel,
Szüreti boldog mámoroktul
Nem esem el.
Vállamon harczoló husáng,
Ifjuság !

Karom négy táj felé vágom
S halódón vérzik napnyugat . . .
Kapk-e tőled tapsokat,
Ó, ifjuság ? Ó, ifjuságom ?
Mert ponyvám sarkát már fogom
S megyek kissé távolabbra,
Boldogság réjtét elhagyva,
Ballagok bus sikaáron.

Ó, a könnyem is kicsordul,
Ujjaid a bucsut hintik.
Hátrább ülsz egy paddal mindig,
Nem nézhetsz az első sorbul.
S én magasra, mint emelet,
Majd csak bádogot emelek.

A harczom már nem is harcz lesz,
Arczom, mellem csupa karcz lesz,
Sirva kérem tőled bérem
S te már akkor,
Alkonyatkor,
Nem leszel a nézőtérén.

Falu Tamás.

Jean-Christophe.

(20)

— ROMAIN ROLLAND REGÉNYE. —

Minna ismét a fiu felé fordult : úgy hatott, mint a villámlás. Nyakába vetette magát és ez mohó örömmel átkarolta.

— Minna, Minna, drágám !

— Szeretlek, Christophe, szeretlek !

Leültek egy vizes padra. A szerelem át meg átütötte őket édes, mély, bolondos érzésekkel. Minden egyébről megfeledkeztek. Vége volt itt önzésnek, gögnök, hátsó gondolatoknak. A lélek valamennyi árnyékát elűzte ez a fényes szó, hogy szerelem. — Szeretni, szeretni, — mondták a két gyermek szemei. Ez a hideg és kaczer lány és ez a gögös fiu alkalom után vágyódott, hogy föláldozhassa magát a másikért, hogy átadja magát, hogy szenvedjen, hogy meghaljon szerelmes társa végett. Nem ismertek többé magukra, de hiszen nem is voltak a régi emberek : minden átalakult bennük, szivük, arcuk kifejezése ; szemük jószágot és gyöngédséget sugárzott. A tisztaságnak, az önmegtágadásnak, az önfeláldozásnak drága perczei voltak ezek, amelyek nem térnek vissza többé az életben !

Miután ünnepies fogadalmat tettek, hogy ezentul mindenük egymásé, a csókok és az elragadtatott, értelemnélküli szavak áradata után azon vették magukat észre, hogy beesteledett. Futva tértek vissza, kézen fogva egymást, nem törődtek azzal, hogy könnyen lezuhanhattak volna a sétat meredek szélén, neki-nekiütődve a fáknak és semmit se érezve, vak és mámoros örömben.

Amikor Christophe elköszönt Minnaéktól, nem ment egyenesen haza. Ugy se tudott volna aludni. Kiment a városból és nekivágott a mezőknek. Éles, friss szellő járt ; sötétség és magányosság nehezedett rá. Valahol egy éjjeli bagoly huhogott. Ugy barangolt, mint egy alvajáró. A szőlőtőkékkel beültetett kert közepén mászott föl egy dombra. Alant, a mélyben a város pislákoló fényei csillogtak, fönne az égen a csillagok. Leült az út szélén a kőakásra ; hirtelen könnyek törtek a szemébe. Nem tudta miért. Tuláságosan boldog volt ; és tuláradó öröme csak félig volt öröm, félig szomorúság, mert belevegyült a hála is, ezért a nagy boldogságért, a szájalom is a boldogtalannak iránt, némi bánkódás a dolgok mulandósága fölött és az élet erős borának mámorosa. Valósággal kéjelgett könnyeiben és ott aludt el, sirva, az út szélén. Amikor fölébredt, már pirkadt. Fehér ködfelhők usztak a folyó

és a város fölött, elborították azt a házat, melyben Minna aludt és fáradtan, boldog örömben dobogó szívvel pihegett.

*

Korán reggel találkoztak a kertben és újból kijelentették, hogy szeretik egymást, de nem a tegnapi boldog öntudatlanságával. A kislány igyekezett jól játszani a szerelme mellett; és a másik fél, bár sokkal őszintébb volt, mintha szintén szinpadon ágált volna. Jövő életükről beszéltek. A fiú szegénységén, szomorú sorsán kesergett. A lány nemeslelkűséget mutatott és tetszett magának ebben a szerepben. Kijelentette, hogy őt nem érdekli a pénz. És ebben igaza is volt, mert hiszen azt se tudta még; hogy mi az, szükségét sohasem érezte. Christophe megígérte, hogy nagy művész lesz: Minnára ez olyan mulattatóan és szépen hatott, akár csak a regény. Elhatározta, hogy ezentul neki a nagy szerelmesekhez méltóan kell viselkednie. Verseket olvasott és megtelt szentimentálizmussal, ami csakhamar átragadt Christophera is. Gondosan öltözködött: szinte nevetségesen piperkőcz lett; ügyelt a szavaira: nagyképivé vált. Kerich asszony nevetve figyelte és azt kérdezte magától:

— Ugyan mi butította el úgy ezt a fiút?

De voltak olyan költői pillanataik, amiket nem maguk mesterkéltek. Ugy vakítottak ezek belé szürke, naptalan délutánjaikba, mint a napsugár a ködbe. Az egész egy pillantás volt, egy kézmozdulat, egyetlen szó, mely boldoggá tudta tenni őket; a bucsuzkodás szava: »viszontlátásra!«, esténként a félig megvilágított lépcsőházban, a szemük villanása, mikor egymást keresték és föltalálták a szalon félhomályában, kezük remegése, ahogy megérintették egymást, hangjuk meleg vibrációja, megannyi apró semmiség, melynek emléke visszakísértett éjszaka, amikor olyan éberén aludtak, hogy minden óraütés fölriasztotta őket és amikor szívük ezt énekelte: »szeret, szeret!«

Fölsimerték a természet, az élettelen dolgok szépségét. A tavasz elragadó bájjal mosolygott rájuk. Az égnek ragyogó színe volt, a levegő langyos — minderről eddig nem tudtak. A város maga, vörös cseréptetőivel, ódon falaival, hepehupás kövezetével, mind olyan varázsszal hatott, ami elérzékenyítette Christopheot. Éjszaka, mikor már mindenki aludt, Minna fölkelt ágyából és kikönyökölt az ablakon. És délután, ha Christophe nem volt náluk, róla ábrándozott a hintaszékben, könyvét odaterítve térdére, vagy félig lehunyva szemmel, boldog öntudatlanságban szundikált, lelkét és testét a tavaszi szellőkben fűrésztve.

Órákat töltött a zongora mellett, gyakorolt, tanult, a háznép számára már szinte elviselhetetlen szorgalommal ismételt el százszor egy-egy tételt, sort, vagy frázist. Sirt, ha Schumann muzsikáját hallgatta; telve volt jóssággal és szájalommal a mások baja iránt és Christophe hü mása volt barátnőjének. Bökezű alimizsnákat adtak a szegényeknek, akikkel utközben találkoztak és meghatódott pillantásokat váltottak: milyen boldogság is volt ilyen jónak lenni!

Igazság szerint csak hébe-hóba gyakorolták ezt a hallatlan jósságot. Minna hirtelen ráeszmélt, milyen méltatlan is a helyzete egy olyan öreg cselédnek, aki, mint például Frida, gyerekkora óta szolgálja házukat; és futva rohant hozzá, nyakába vetette magát és össze-csókolta a csodálkozó anyókat, aki éppen a mángorló körül foglalatoskodott a konyhában. De két óra múlva egészen természetesnek találta, hogy összeszidja, mert nem sietett be hozzá az első csöngetésére. És Christophe, akiben forró szerelem lobogott az egész emberi nem iránt, aki nagyot került az úton, nehogy eltapos-

son egy férget, családjával szemben csupa közömbösség volt. Sőt valami különös visszahatás folytán minél melegebben érzett a mindenséggel szemben, annál inkább elhidegült testvéreitől és apjától; alig gondolt rájuk; goromba hangon beszélt velük és halálosan unta az egész frekvenciát. A két szerelmes jósa így voltaképpen nem volt egyéb, mint bizonyos gyöngédségfelesleg, mely időnkint ki-kitört belőlük és amit arra tékozoltak, aki legelsőnek került a szemük elé. Az ilyen rohamukon kívül önzőbbek voltak, mint valaha; mert lelküket egyetlen gondolat töltötte be és minden tényük ebből indult ki és ebbe tért vissza.

Micsoda nagy helyet foglalt el ez a lány Christophe életében! Milyen öröm volt, ha a kertben keresve, valamelyik padon meglátta kis fehér ruháját; amikor, a színházban, néhány lépésnyire még üres helyüktől, meghallotta páholyuk ajtajának nyikordulását és azt a nevető hangot, melyet úgy szeretett, — ha idegenek beszélgetéséből véletlenül a Kerich-család nevére vette ki. Sápadozott, pirult percéig; nem látott, nem hallott senkit és semmit. És nyomban ezután hatalmas vérhullám árasztotta el és eltöltötte friss, új erővel.

Ennek a jámbor és érzéki német leánykának néha különös játékaik voltak. Piskótasüteményen átfűzött egy szál czérnát, melynek egyik végét ő; másikat a fiú vette szájába, most versenyre keltek, hogy melyik nyeli be hamarabb a maga czérnarészét és harap belé a piskótába. Arczuk ilyenkor egymáshoz ért, ajkuk érintkeztek és mesterkélten nevetéssel nevettek a tréfán. Kezüik hideg volt, mint egy jégdarab. Christophe harapni szeretett volna, valami fájdalmat okozni; hirtelen hátravetette magát; ő pedig kissé kényszerdedten tovább nevetett. Akkor elfordultak egymástól, közömbösséget mímelték és hideg, megvető pillantásokat váltottak.

Volt valami nyugtalanító és izgalmas ezekben a játékokban; keresték is, meg félték is tőle. Christophe irtózott és inkább kedvelte az olyan összejövetelek feszességét, amikben Kerich asszony vagy másvalaki is részt vesz. Hiszen senki jelenléte se tudta megzavarni szerelmes lelkük ölelkezését, az akadályok csak fokozták ennek melegségét és bensőséges voltát. Ilyenkor minden apróságnak megnőtt az értéke: minden szó, ajkbiggyesztés, szempillantás elég volt ahhoz, hogy föllebbentsék a hétköznapi élet fátyolát és lelkük kincseit megmutassa. És ezeket csak ők látták: legalább úgy hitték és örültek kis titkaiknak. Aki beszélgetésüket hallotta, nem vehetett benne észre semmi feltűnőt, eszmecsere volt ez különféle dolgokról: nekik minden szó szerelmi énekként hangzott. Ők olvastak arcvonásuk minden mozdulásában, hangjuk minden zendülésében, mint valami nyitott könyvben. De akár lehunyhatták volna szemüket, mert hiszen csak szívük dobbanására kellett hallgatniok; ez a másik szíve dobbanásának visszhangja volt. Határtalanul bizakodtak egymásban, a boldogságban, saját magukban. Szerettek, viszontszerették őket, tehát minden kétség, a jövő félelmének árnyéka nélkül boldogok lehettek. A tavaszi napok páratlan gyönyörűsége volt ez. Egükön egyetlen felhő se mutatkozott. Hitük olyan életteli, hogy ezt mi se hervaszthatja el. Éltek ők? Vagy álmodtak? Kétségkívül álmodnak. Életük és álmuk között semmi hasonlatosság. Semmi, talán e varázslatos órában tulajdon maguk is csak álomalakok: lényük egészen fölolvadt a szerelem fuvaltatában.

*

Kerich asszony csakhamar rájött kisdud játékukra, bár ez finoman leplezettnek látszott, holott

sután rendezték. Minna már akkor megsejtette a veszedelmet, amikor édesanyja egyszer váratlanul betoppant és úgy találta a gyerekeket, hogy ezek közelebb hajolva beszélgettek, semmint illet volna. És az ajtó nyikordulására riadtan ugrottak széjjel. Zavaruk is szemmel látható volt. Kerich asszony úgy tett, mintha semmit se vett volna észre. Minna szinte sajnálta. Szívesen állt volna harczba anyjával: így regényesebb.

Anyja azonban nem igyekezett alkalmat szolgáltatni hozzá; sokkal okosabb asszony volt, semhogy nyugtalanodott volna miatta, vagy hogy szóvátegye a históriát. De Minna előtt gyakrabban beszélt Christopheról és pedig gunyosabban, mint szokta, ugyancsak kegyetlenül letárgyalta nevetséges tulajdonságait: pár szóval szinte megsemmisítette. Mindezt nem számításból csinálta így, inkább ösztöne diktálta, mint azt a természetes asszonyi álnokságot, melylyel a maga javát védelmezi.

Minna hiába tiltakozott, czivakodott, feleselt, hiába szállott szembe a nyilvánvaló igazságokkal: Kerich asszony megjegyzései dönthetetlenek voltak és Minna édesanyjában megvolt az a kegyetlen tulajdonság, hogy ott tudott sebezni, ahol a legjobban fáj. Christophe széles czipői, ruháinak kopottsága, csunya-sága, rosszul kefélt kalapja, falusias németisége, mulatságos köszönésmódja és hangjának durva megcsuklásai mind szőnyegre kerültek, mert bántották Minna önértetét; és az egész amugy mellékesen került szóba, sohase vette föl anyai intelmek, faggatások formáját; és amikor Minna nekiágaskodott, hogy válaszoljon anyja kifogásaira, Kerich asszony — ártatlan arczzal — már másról beszélt. De amit mondott, annak megmaradt a nyoma.

Már nem nézte többet Christopheját olyan mindent megbocsátó szemmel, mint eddig. A fiu megérezte ezt és nyugtalanul kérdezgette:

— Miért néz úgy rám?

— Semmi, semmi...

De nyomban ezután, ha a fiúnak jókedve támadt, Minna bosszusan figyelmeztette, hogy tulságos hangosan hahotázik. Christophe riadtan szedte össze magát, sohase hitte volna, hogy nevetnie se szabad ő előtte, úgy ahogy neki tetszik. Minden öröme odalett. Máskor, ha beszélgettek és Christophe teljesen átadta magát tárgyának, a lány félbeszakította és közömbös arczzal valami kellemetlen megjegyzést tett a ruhájára, vagy közönséges kifejezéseit dörgölte orra alá és ilyenkor bántóan kényeskedett. Már elveszítette nevető vagy beszélő kedvét is és gyakran megsértődött. Néha elhitette magát, hogy ezek a kifogások mind Minna érdeklődésének tanubizonyságai; a leánya is erről akarta meggyőzni magát. A fiu igyekezett, hogy Minna kifogásait hasznára fordítsa. A lányt azonban nem hatotta meg ez a buzgalom, mert semmi eredményét nem látta.

Idejük se volt rá, hogy észrevegyék azt a változást, ami a lányban bekövetkezett. Eljött a husvét és Minna édesanyjával együtt weimari rokonságához készült látogatóba.

Válásuk előtt egy héttel ismét abban a bizalmas meghittségben éltek, ami szerelmük első hetét olyan széppé tette. Holmi apróbb idegeskedéstől eltekintve, Minna melegebb és szerelmesebb volt, mint valaha. Az elutazásuk előtt való estén sokáig sétálgattak a parkban; Minna titokzatosan magával vitte barátját a hársfaliget mélyére és illatosított kis medaillont csusztatott a nyakába; hajának egy fürtöcskéje is benne volt; örök hűségre szóló fogadalmat tettek, megesküdtek, hogy mindennap irni fognak egymásnak és

kikerestek az égen egy csillagot, melyet minden este egyazon pillanatban megnéznek mind a ketten.

Végre eljött a szomorú nap. Christophe éjszaka tizszer is elkérdezgette magában: »Hol lesz ő holnap?« Most ezt gondolta: »Ma távozik. Reggel még itt van, de hol lesz estére?« Még nyolcz óra se volt, amikor átment hozzájuk. Minna föl se kelt akkorára. Nekiindult a parknak, hogy sétál egy félórácskát; nem birt járni; visszafordult. A folyosók teli voltak utimálhával, bőrdöccel; beült egy szobába és onnan figyelt minden mozczanásra, az ajtó nyikordulására, a palló recsenésére; megismerte azok lépéseit, akik az emeleten fölötte járkáltak. Kerich asszony elsietett mellette, mosolyogva pillantott rá és anélkül hogy megállott volna, gunyosan jó napot kívánt.

Végre megjelent Minna is; sápadt volt, szeme duzzadt; ő sem aludt többet, mint Christophe. Parancsokat osztogatott a cselédeknek és miközben Christopheot üdvözölte, Fridával beszélgetett az utazásról. Kerich asszony is odajött hozzájuk. Behatóan letárgyalták egy kalapos-doboz kérdését. Minna kevés figyelmet fordított Christophera, aki ott állott elhagyatottan, boldogtalanul a zongora mellett. Együtt ment ki édesanyjával, aztán visszatért; a küszöbről még oda kiáltott valamit Kerich asszonynak, aztán bezárta az ajtót. Egyedül maradtak. Ekkor Christophehoz futott, kézen fogta és átvezette a szomszédos kis szalonba, melynek zsalugáterei le voltak eresztve. Hevesen, minden erejéből megcsókolta a fiut. Aztán könnyes szemmel kérdezte:

— Ugy-e megígéred, megígéred, hogy mindig szeretni fogsz engem?

Mind a ketten zokogtak és görcsösen erőlködtek, hogy meg ne hallja sirásukat valaki. Lépések közeledtek; válniok kellett. Minna megtörülte a szemét és a cselédekkel ismét azon a méltóságteljes hangon beszélt, mint rendesen. De szája remegett.

A fiu ellopta zsebkendőjét, amit a földre hullajtott, kis, nedves, piszkos, telisirt zsebkendőjét.

Elkísérte őket hintójukban a pályaudvarig. Szemben ültek egymással, de tekintetük nem mert találkozni, nehogy kitörjenek könnyeik. Kezeik minden módon összeakadtak valahol és úgy megszorongatták egymást, hogy majd fölajdultak bele. Kerich asszony mosolyogva figyelte őket, olyan képpel, mint aki nem tud semmit.

Végre ütött az óra. Amikor a vonat elindult, Christophe egy darabig futva kísérte, nem is nézve maga elé, beleütözve lámpaoszlopba, emberekbe, nézte Minna arcát, nézte, mindaddig, míg a vonat el nem hagyta.

Még sokáig futott, egészen addig, míg ki nem fogyott a lélekezete. Akkor — a közömbösek tömegében — megállott. Azután hazament; övéi, szerencséjére, nem voltak otthon; egész délelőtt sirt.

*

Ekkor ismerte meg a távollét keserveit, azt a vad fájdalmat, mely az egymástól elszakított szerelmes szivekre szakad. Az egész világ üres, az élet is üres, minden csak ür és ür. A lélegzés is nehezen esik, aggodalmak fojtogatják, az élet elviselhetetlen gyötrelmei. Főként olyankor, ha ott maradnak a tárgyak, melyek a távollevő kedvesre emlékeztetik, ha abban a körben kell tovább élni, melyben valaha együtt jártak, ha valaki szándékosan fölkeresi azokat a helyeket, melyeken ő is megfordult és az elmúlt boldogság nyomait keresi. Akkor jóformán minden lépése előtt gödör nyílik: már-már föléje hajlik, szédül, tántorog, belezuhan. Mindenütt a halált látja maga előtt. És való-

ban az is, ami folyvást kísérti: a távollét a halálnak egyik formája. Ott kell állania és nézni, hogy tűnik el még életében az, aki szívének a legdrágább. Ez a pokol gödre, a végtelen semmi.

Christophe sorba meglátogatta azokat a helyeket, amiket szerettek, hogy még erősebben szenvedjen. Kerich asszony átadta neki a kert kulcsát, hogy távollétükben is sétálhasson odabenn. Még aznap visszatért és a fájdalom csaknem megfojtotta. Abban a hitben volt, hogy ott meg fogja találni legalább nyomát annak, aki eltávozott: sokkal többet talált, mint amennyire vágyott. A rétek fölött mindenütt az ő képe ködlött; mintha a sétat minden kanyarodójánál ő toppant volna elébe. Tudta jól, hogy ő már messze jár, de könnyörtelenül gyötörte magát azzal a reménykedéssel, hogy nem igaz semmi, a szerelmes emlékek fölkeresésével, a labirinth utja, a glyciniákkal szegélyezett terrasz és a hársfa alatt álló pad újralátásával. Valóságos hóhéri kiméletlenséggel hajtogatta magában: »Nyolcz nappal ezelőtt... három napja... tegnap... még itt volt velem, még ma reggel is...« Addig kinozta magát ezekkel a gondolatokkal, mignem kénytelen volt abbahagyni, mert már fuldoklott, majd behalt fájalmába.

Keserőségeit azzal is fokozta, hogy szemrehányásokat tett magának az elszalajtott gyönyörű idő miatt, amit nem aknázott ki eléggé. Hány óra, hány perc mult el abban a véghetetlen boldogságban, hogy őt láthatta, hogy lehelletét szivhatta, hogy lényében gyönyörködhetett. És mennyire nem becsülte meg ezeket a perczeket, ugy vesztegette el ezt a drága időt, hogy ki sem élvezte minden pillanatát. És most! most!... késő volt. Minden elmúlt visszahozhatatlanul. Visszahozhatatlanul!

(Folytatása következik.)

A kulisszák mögül.

A HÁZTARTÁSI ALKALMAZOTT.

— *Kis opera.* —

(Történik: a HAJEM — Háztartási Alkalmazottakat Jól Elhelyező Müintézet — helyiségében. Idő: délután egy óra. A helyiség tömve van ugynevezett uriasszonyokkal, akik már napok óta teszik egy háztartási alkalmazott véletlen megérkezését. Az intézet tulajdonosa fel s alá járkál s minden öt perczen bekasszálja az asszonyoktól az esedékes ülési díjat.)

A háziasszonyok kara:

(Quasi andante.)

Ha az ember egykor ide belépett,
Szép sorjában itt ültek a cselédek.
Szőke, barna, mindenés és szobalány,
Éhes szemmel nézett miránk valahány.
Válogattál közöttük, ha jól esett,
Alkudoztál sokat, avagy keveset.
Itt ült Marcsa, Juczi, Kati és Rozál,
S cseléd nélkül e helyről nem távozáll!

(Largissimo.)

Őszi rózsza, fehér őszi rózsza...
Elmult idő jöjj vissza egy szóra!
Tédrre hullva visszakerjünk tőled
A régi, jó, szép cselédi nőket!
Hová lettek? Utjuk merre tére?!...
Egy cseléd-hölgy hej! de nagyon kéne!

Megfürösztnők tejbe, vajba, mézbe,
Szép cseléd-hölgy, e lokálba nézz be!
Ó, né-é-é-é-ézz be!! (Tédrrehullnak.)

A tulajdonos (végigjárja a nőket):

Hölgyeim! Öt percz mulott azóta,
Hogy ajkiken zokog az esdő nóta,
S bár szájuk még danára most is tátják:
Hogy élni kell énnékem is, belátják.
Az ülő-pénzt nyujtsák át tüstént nékem! (Átvasszi.)
Köszönöm szépen! Köszönöm szépen! (Visszaül.)

A háziasszonyok kara:

Zokogva száll fohászunk im, feléd,
Te drága jó cseléd! Te drága jó cseléd!
Visszhangozza a hegy, a bércz, a völgy:
Cselédi hölgy! Cselédi hölgy!
Neved ajkunkon hő imát fakaszszcn:
Cseléd-kisasszony! Cseléd-kisasszony!
Ó, jöjj te szép, te jó, te édes, drága:
Cseléd nagysága! Cseléd nagysága!

A tulajdonos:

Ha így beszélnek, könnyen baj lehet.
Né használják a csuf »cseléd« nevet.
Ha jönne mégis, elfut tüstént ő,
Mert neve most: »háztartási alkalmazott nő«.

A háziasszonyok kara:

Háztartási alkalmazott,
Szived mért kemény?
Hogy e helyre bejöjj mégis,
Halvány a remény.
Hisz te most a korzón sétálsz,
Vagy a vurstliba'.
Hogy mihozzánk beszegődjél,
Nem lész oly liba.
Főzni hogy is volna kedved,
Mikor téged főznek,
A ruhád az olyan finom,
Mint egy nagy dizőznek.
Nem vagy bolond takarítani,
Kezed tönkremenne,
A seprőtől tenyereden
Tán hólyag is lenne;
Élelemért ácsorogni
Rossz időben, jóban,
Nyári hóban, őszi esőben,
Decemberi hóban,
Bolond volnál, ha megtennéd,
Nincs szükséged rája,
Vig életed biztosítja
Szived katonája,
Délczeg katonája.

Egy háztartási alkalmazott (belép).

A tulajdonos (elébe rohan; recitativo):

Csókolom a kis kacsoját! Hogy szolgál az egészsége?

Egy háztartási alkalmazott:

Jó napot! Jó napot!... Talán köszönnének!

A háziasszonyok:

Csókoljuk a kezét!

Egy háztartási alkalmazott:

(Vivace.)

Kijelentem kereken:
Ha tetszik a formád,

Háztartási alk.-nak én
 Elszerződöm hozzád.
 Az igényem oly kevés :
 Ezer krón egy óra,
 Mindennapi kimenőm
 Csak tizennyolcz óra.
 Négy tál étel ebédre,
 Vacsorára három,
 Habos-kávét uzsonnám
 Pontosan elvárom.
 Takarítani nem fogok,
 Főzni semmi vágyam,
 Selyemhuzatos legyen
 Feltétlen az ágyam !

(Egyet kiválaszt.)

Maga tetszik énnekem,
 Oly jámbor a képe,
 Remélem, hogy gyerektől
 Mentés házanépc.
 Megkötöm a kontraktust
 Magával én menten —
 Remélem, hogy odavan
 A gyönyörtől, szentem !

A kiválasztott :

Nem látja, hölgyem, szemem miként ragyog.
 A boldogságtól direkt odavagyok.
 Forró imám meghallgatta az ég is,
 Háztartási alkalmazott hölgyem
 Lesz énnékem mégis ! Lesz énnékem mégis ! (Tánczol.)

Egy háztartási alkalmazott :

Gyerünk ! ... Bár nem messze Streliszky,
 Elvárom, engem kétfogatun visz ki.

A kiválasztott :

Nem értem !

Egy háztartási alkalmazott :

Babám ! Nem tudja hát még ezt se,
 Hogy május elsejétől kezdve
 Arczképes könyvet váltani kell nékem, —
 Hát — Streliszkytól legyen a fényképem !

A kiválasztott :

Amint parancsolja.

(Karonfogva elmennek. Lassu függöny.)

—y.

Saison.

Vasárnapok.

— máj. 3.

... Quasimodo, Misericordia, Jubilate, Cantate...
 poétikus vasárnapok, bájos, illatos hangulatok. Amint
 ebben a virágos, áldott időszakban, amelyik a husvét
 és a pünkösd között mulik el, a pirosbetűs napokra
 nézek, valami mély és végtelenül édes érzésen kapom
 magam rajta. Ugy rémlik, mintha a világ tele volna
 imával, örömmel, tisztasággal, nevetéssel. Szent, üde,
 legendás idő ! Most, ilyenkor, amikor a föld, a fák,
 a lankás hegyoldalak könnyedén, finoman ujjongnak és
 kacagnak, amikor szelidség, szeretet buzog elő a ter-
 mészetből ; ilyenkor lépdelnek halkán földreszállt szen-

tek, ilyenkor nyílnak meg régi, mohos koporsók. Ilyen-
 kor nyesik a bódító illatu olajfákat az umbriai halmo-
 kon és ilyenkor járkál közöttük Assisi Ferenc és simo-
 gatja gyógyító kezeivel fájó sebeiket. Most, most van
 az ideje elmerülésnek, túlaradó imának, önfelédtt hit-
 nek, álmatlan és lángoló szeretetnek. Hosszu vándorut
 után, sűrű ködben, pislogó lámpák közül mintha ilyen-
 kor nyílna szét először a horizont, elboritva köröskörül
 anemonás, laburnumos rétekekkel. Mintha ismerős, régi
 zsolttárok énekelnének az orgonabokrokból. És úgy ér-
 zem, hogy most, ilyenkor, éjjel csodák történnek, hogy
 kövek változnak rózsákká, a farkasok megszelidülnek, a
 virágok és füvek dalolnak és angyalok mosolyognak az
 ezüstszárnny felhők mögött. Végtelen költészet honol
 mindenütt, hasonlatosan egy feléledt görög világhoz ;
 csak még mélyebb, üdítőbb, bensőségesebb. A sziklás,
 homályos erdők mélyén, a hűvös forrásokban nem
 Oreádok játszanak. A morajló víz, a komoly, csöndes
 erdő : ők maguk az Oreádok és hangos szóval, öröm-
 könnyek között imádják az Urat. A pázsitos rétek
 aransárga virágai, hófehér nárciszszai mindmegannyi
 Nympa és édesdeden kaczag a földi létnek. Ilyenkor
 érezni át, hogy egy hangja, egy himnusza van a ten-
 geri szélnek, a fenyőligetnek és a szinesablaku templom-
 nak. Egy hurt penget meg a lélekben a világ szépsége
 és a hit misztikuma. A legelső napsugártól fölöröslő
 hó a Jungfrau csucsain és a gleccserek oldalán, törpe-
 fenyők között az éles levégőben előbukkanó Mária-kép,
 mindkettő a miénk, lelkünké. A kép lábánál az enziánt,
 a gyopárt szívünk virágtengeréből adtuk. Meghajtott
 fejünk, könnyes szemünk egyszerre imádják a roppant
 Alpokat és a picziny, isteni bambinót.

Ez a csodás, bűbájos ötven nap kemény, rozadás
 záratat tör le a lélekről. És hosszú, fehér, kereszties
 köpenyekben kivonulnak onnan a Grál rég elfelejtett,
 rég betemetett lovagjai. Ujra elszenvedem a hitetlen
 Amfortas kinjait és boldogan ujjongok fel a szabadító
 Parsifal jöttének. Lovagok között állok a clair-vauxi
 klostornagy udvarán és velük együtt sirok a meg-
 hatottságtól szent Bernát nagyszerű beszédén. Áldozá-
 tok, könnyek, fájdalmak után, zokogó örömmel borulok
 a szent sirra és ölelem buzgó gyönyörrel az elhengerge-
 tett sziklát. És a kolostor csöndjében mélyedek el
 Augustinus vallomásaiba és egy szál liliummal a kezem-
 ben én térdelek buzgó áhitattal az oltár lépcsőjén és
 valami különös, ódon, nemes visszhanggal zug vissza
 bennem a mindennapi Deo gratias.

És ezek az öntudatlan, félve rejtőzött, drága ér-
 sek mind feltolulnak most, husvét és pünkösd között,
 a tavasz legittasabb pompájának kezdetén. És mélyen,
 igazán érzem, hogy mennyire jól esik ez a sok sejtetés,
 csoda, misztikum, a katolicizmus millió bűbája. Hogy
 mennyire nem adhatja meg ezt a sok kincset semmi ereje
 a világnak. Hogy mennyire szegényebb volnék nélküle.
 Hogy mennyire nem volnék ember. Tudom, nem világi-
 tana oly sápadtan és simogatóan rám a hold. Nem csobog-
 nának a porzó vizesések és nem sietnének olyan lelke-
 sen a folyók. Phaidon és Theaitetos nem volnának oly

INNEN-ONNAN.

bizakodóak és Ovidiusban nem élne egy gyönyörű isten lehellete. Márványkéreg volna a kavargó lelkemen és hiába nyílnának neki Tusculanum és Frascati leg-szebb vörös rózsái. A világ könnyei sirva csorognának vissza ezen a márványon és minden szín, minden illat, minden harmónia és diszharmónia kacsusza verődne vissza rajta és lenne színtelenné. Tudnék-e úgy a castel-francói Madonnára nézni és legbensőmben érezni bájos pillantását? Oh, én azt hiszem, akik így néznek egy szenvedő, mosolygó Madonna-arcra, azok meglátják a festett szemekben is az izzó könnyeket. Akik így néznek rá, látják, hogy a keskeny ajkak meg-megremegnek és meg-megrándul az Ember Fiát átkulcsoló finom kéz. Most, hogy a husvétutó megtanított így nézni, hogy győzhetetlen öleléssel karolt át a vasárnapi tavasz, most le tudnék ülni ama giorgionei ifjuval a cembelo mellé és ugyanoly exstatikus vágyakozással temetni el magam földöntulinak vélt hangokba. Exstatikus vágyakozással, odaadással és ezekben a szinte transcendens hangokban találnék boldogságra és csak a legistenibb emberi szóra, a szeretet szavára hallgatnék...

Amor, che nella mente mi ragiona...

Most meg lehet érteni a testtelen fanatizmust, a szegény szenteket, az örök Orfeuszokat, a virágok, füvek, kövek, hegyek testvéreit. Akik, tudva, nem tudva, egy soha véget nem érő tavasz, egy folytonos megújulás fiatal heroldjai. Akiknek a sápadt arcán vakító fénynyé áradt a világ sötétsége. Akiknek az ajkán a keserűség mézzé változott. Akik a pokol zsvajából is kihallottak édes hangokat. Megértem ezeket a sajátos renaissance-szellemeket. Igen, ők azok. De ők nem kívülről faragódnak nagygyá, az ő ujjászületésük belülről jön és emberi, a miénk és örök. Ha akárhonnan jövünk is, a föld alól, vagy a füledt szobákból és a tavaszba megyünk, találkozunk velük. Enyhén kézen fognak és visszavisznek saját, elhagyott, lezárt lelkünkbe.

Nem tudom: hogyan kerültem vissza magamba. Nem tudom, milyen oda az út, hogy köves volt-e, vagy sem. Úgy hiszem, sötét volt és álmodtam közben. De azt tudom, hogy kimondhatatlan jó itt lennem. Kertben érzem magam, gazdag japáni kertben, ahol egymásra borul az iris és a krizantémum és a gliciniás lugásokon aranyos pókhálót fon a napsugár s paeoniák piros levelei usznak egy zöld, árnyéktakarta tó-vizén.

...Cantate, Rogate, Exaudi... csupa csengő harang. Harangszó, amely édes fészket varázsol a lélekbe. Ugyanez a harangszó szól régi, viharvert, hollólatogatta várak kápolnájában, ugyanez az oceanon sikló vitorláson. Ugyanez szól virágborította völgyek picziny házai közt és a buja tropikus erdőkben. Sennek a harangszónak valami különös, tulvilági csengése van. Olyan a hangja, mintha a végtelen világürből jönne, valahonnan a tündöklő csillagok közül. A szív rezonál rá, átadja magát neki és önmagának. És a tavaszi, örök, égő szivekkel dus hang visszasiet az ürbe és ott a fagyos égitesteket megmelegíti velük. Én pedig itt alant kimegyek egy orgonás, lila rétre, kezembe veszek egy szál virágot és imádkozom.

Irsay István.

♫ **Uj alpolgármesterek.** Folkusházy Lajos az egyik, akit már ebben a minőségében is ismerünk, mert vele csak annyira változás történt, hogy harmadik alpolgármesterből második alpolgármesterré választották. Nem is adott új programot, hanem magára az életre appellált, mint amely a legjobb programot produkálja: ki kell nyitni a hivatalok ablakait, hogy bejöjjön az élet hangja és az élet éltető levegője az akták közé. Folkusházyról tudjuk, hogy nem fél a nyitott ablakoktól és érzékeny füle eddig is meghallotta az élet muzsikáját. A vársházán pedig sok ablak van és így remélhetjük, hogy a friss tavaszi levegő beözönlése üdvös változásokat fog előidézni. A harmadik alpolgármester: dr. Harrer Ferencz, eddig a vársházán építési osztály vezetője volt. Óbuda utolsó polgármesterének fia eddig is nemes emlékezetű apja nyomdokain haladt, semmi okunk sincs tehát feltételezni róla, hogy új állásában hűtlen lesz eddigi életcéljához. Eddigi tervei, intencziói és működése szorosán összefüggtek Budapest szócru és siralmas lakásproblémájának a megoldásával. Az intencziókhöz dekórumot, a tervek megvalósításához hatalmat kapott most dr. Harrer Ferencz és így kielégítheti az ambícióit. Megvalósíthatja ideális terveit, amelyek közelebb viszik Budapestet a nyugat kulturájához. Az ablakok most már nyitva vannak, az új alpolgármesterek duzzadó ambícióit nem nyugtázza le többé a hatalomnélküliség bilincse s így Folkusházy és Harrer vállvetve dolgozhatnak a jövőben, hogy tovább építsék az új Budapest oly pompásnak ígérkező, nagyszerű palotáját.

* * *

♫ **Molnár Viktor.** A kulturpolitikusok nemes és ritka fajtájához tartozott, aki még a magyar politika siralmas és kátyuba ragadt szekerét is a kultúra szolgálatába akarta hajtani. Nem volt álmodozó, hanem mérlegelte mindig a saját ercjét és a reális lehetőségeket s a közepes eredményekkel is beérté. Ha látta, hogy az ideál megvalósítása lehetetlen. Hosszu lista volna annak felsorolása, amit életében és munkájával elért és amit a magyar kultúrának ajándékozott. Az Uránia alapításától a londoni Society of Arts tiszteletbeli tagságáig sok szép elvégzett munka márványköve áll az élete célja mellett. Egyik főcélja a tudományok népszerűsítése volt és ha ma nálunk ilyesmiről lehet beszélni, Molnár Viktor sírjára kell raknunk a hervadhatatlan babérkoszorút. Ötvennyolc éves volt, amikor a hirtelen halál eltépte az élete fonálát. A magyar politikai élet szegényebb lett egy kultüremberrel, a magyar kultúra pedig egy politikussal, aki elsősorban a kultúra apstola volt. A magyar politika valahogy csak elviseli ezt is, de a magyar kultúra sokáig érezni fogja Molnár Viktor hiányát.

* * *

== **Mit vigyünk?** A menetjegyiroda a boldogabb időkben minden évben adott ki egy füzetet, mely különféle utazásokat kombinált, s vágyakat ébresztett a messze idegen sinjci felé. Ez a füzet hasznos tanácsadóul is szolgált, s elcsorolta, hogy mit nem szabad otthon felejtünk, ha utra indulunk. Most, a fürdőszeczn küszöbén, tanácsadó jelent meg a lapokban is. Megtanultuk, hogy lisztet és cukrot kell becsomagolnunk, ágyneműt kell magunkkal vinnünk, talán egy kis ágyat is a mellényzsebben, tábori ágyat, mely éjjel ágy, nappal pedig lexicon. Mindenesetre jól teszi mindenki, ha egy szállodaszobát is beletak kofferjába, Richter-féle építő-kövecskékből, mert nem lehessen tudni... Aki a hegyi levegőt szereti, nem cselekszik oktalanul, ha jófajta fenyőillatot szerez be valamelyik gyógyszertárban, porlasztóval egyetemben. A mádárscsicsergést a gramofon is érti már. Fürdőkád gumiból igen kevés

helyet foglal el a bőröndben, a szükséges ásványvizet utána küldik az embernek. Ezért nem is okvetlenül szükséges, hogy fürdőhely legyen az, ahol kiszállunk. Lehet közbeneső állomás is. Ez esetben egy táblát is vigyünk magunkkal, hogy sátorunk elé kifüggeszszük. Elég, ha ezt írjuk rá: Hadi-Fürdő.

* * *

= **Jóteköny urnők.** Egy sereg arisztokrata asszonynak megsajdult a szíve a tisztviselőnök helyzetén. Gyűlést tartottak, nagy részvétellel állapították meg, hogy a hivatalok asszonyai szomorú válságot élnek. Vagy esznek, s akkor nem ruházkozhatnak, vagy ruházkozhatnak, s akkor éhen kell vésznők. Elhatározták tehát, hogy ruhatáruik főlöleges darabjait összegyűjtik s szétosztják közöttük. Az uraságok fogasairól leakasztott ruhákat. Alig merjük hinni, hogy értük nyuljon a sok, munkában kifáradt kéz közül csak egy is. A hivatalnoknők koldusok ugyan, de csak a háboru koldusai. Fel lehet őket ruházni, de nem kimustrált szabóremekekkel. Elfogadnak segélyt is, de alamizsnáért nem nyujtják ujjukat. A grófnők és bárónők jót akartak. De az ő ruhájukban csak a szalonban lehet lebegni s a bálteremben lejteni. A hivatalnok hivatalnokoknak szeretnének látszani hivatalukban, s nem kopott grófnőknek.

* * *

= **Omnibusz.** A szegény omnibusz majdnem hősi halált halt. Talán kidőcözögte a lelkét. Valamikor lóerőnek nevezték, ami előrescgitette és hatalmas állatok álltak a rudja mellett. Az idők azonban cdajuttatták az omnibusz-társaságot, hogy lehetetlen volt már lóerőről beszélni. Nem lóerő húzta a nehéz kocsikat, hanem lögyengesség vcsnzolta őket, Lóvégelgyengülés. A lovak gyengéje, a jó abrak, ami a lóerőt adja, eltűnt a forgalomból. A Lánczhid-előtt nem áll már unatkozva, unott utasként kocsira várva a páratlan számú kiségitőtárs, hogy az emelkedés nehézségein átsegítse kocsi tetejéről kormányzott társait. Vakációt kaptak a kidőlt tálcások, hizókurára mennek, ezt azonban csak később kezdhetik meg. Majd jönnek a jó májusi esők, nő a fű a réten, és illatos boglyák domborodnak egymás mellett. Addig pihennek, s tapintatosan nem kérdegetik egymástól, hogy széna-e, vagy szalma? Mert bizony, sajnos, egyik sem.

* * *

= **Száz év.** Most van száz esztendeje annak, hogy az első hajó elindult Amerikából az európai partok felé. Roger Mózes csinálmánya volt a tengerjáró. A gőzben még nem bizott, a szélben már nem bizott, vitorlás gőzöst, gőzös vitorlást gyártott tehát. A hajó azóta egyneművé változott, száll, mint a sirály, szembe a széllel. Jön a hullámokon, uszik a hullámok alatt, s egy-egy hajó elsüllyedése ma ép oly szenzáció, mint akkor a megérkezés volt. Roger Mózes a kezét nyujtotta száz év előtt Európa felé, s kis, gyámoltalan hajóját tartotta tenyerén. Akkor még nem álmodhatta, hogy a ma már játéknak látszó hajót ily sűrű rajok követik az ó-világba. Hárcm, négy ember morészkedett akkor a vízre rajta, s ma ugyanennyi millió készül át. A régi hajón hcszutatávesövé álmodozó állt, s egy reggel boldogan kiáltotta: Föld! Az eljövendők márczóna kapitánya rekedten fogja megállapítani: Csatatér!

SZINHÁZ.

Görögüz.

(Hevesi Sándor vigjátéka, bemutatta a Nemzeti Színház május 3-án.)

Hevesi Sándor az eszével dolgozik, nem a szívével. De a tavalyi darabja óta sokat fejlődött: bele mer nyulni a mai életbe és csak úgy ontja a satirikus alakokat, akiken sokkal több az egyéni fölfedezés, mint a konvenczió. Ügyes technikával, racionális formaérzéssel, — hely-egység! — egy csomó cselekvénytöltelekkel, mulatságos mellékalakokkal, naiv és szentimentális alapmesével, lehetőleg a kényes izlés határain belül maradva, korrekt és comme il faut háromfelvonásos vigjátékot irt, amit a színház oly kitűnően játszott meg, hogy a siker felől nem lehetünk kétségben.

Egy gazdag földbirtokos és egyuttal kiváló tudós — a pszichológia egyetemi tanára, bár ez az utóbbi czim és jelleg nem látszik meg rajta — beleszeret egy színésznőbe, — elvált asszony, grófnő — régi vigjátéki recept szerint a szegénység és jelentéktelenség áruhájában megkéri és a darab végén meg is kapja. Régi vigjátékirók ezt a témát úgy irták volna meg, hogy a színésznő beleszeret az álkdusba, hozzámegy és a végén boldogan tudja meg, hogy milyen szerencsésen választott. Hevesi modernesit a témán: a színésznő beleszeret a férfiba — nemhiába úgy irta meg a férfit, hogy lehetetlen bele nem szeretni a Jókai-regényhős férfiaságába, — de csak akkor megy hozzá, mikor már megtudta, hogy az Adorján Jenő egyszerű neve mögött ötezer hold és czimek, származás, miegyébb lappang.

Egy szellemes és józü öreg színésznő, a kellemetlenül kihumorizált neuraszténias mama, a Beregi-utánzó hősszerelmes, a migrénés operaénekesnő, egy hájfejű operaénekesférj, egy mulatságos, de nem antipathikus beállított uj-báró, egy könnyes, de azért modern költő: ezek mind ügyesen és elevenre megvázolt alakok.

Ráhosi Szidi, Uray, Lugosi, Kürthy György, Várady Aranka, Ághy Böske és a kitűnő Hajdu friss lendületet adtak a nehezen induló, aforizmákkal és virágnyelvvel tulékesített précieux darabnak, melynek sorsa már a második fölönásban eldőlt — a szerző és a szereplők javára.

Z. B.

Az asszony és a bábu. A *Vigszínház*-nak megint van egy jó tavaszi darabja. Pierre Louys — az *Aphrodite* miatt hírhedt és nálunk csupán pornográf-írónak ismert regényíró — adta a regényt, egy *Frondaie* nevű ismeretlen ur dramatizálta őt rövid és mégis végehcsszanélküli fölönásba, *Heltai* Jenő fordította merészebb lendületet adva a kimért francia dialogusnak, *Stephanidesz*: Károly állította össze hozzá a farsangi zenét, *Pályi* Flóra tervezte meg a szerelmi játékhoz illő gyöngéd diszleteket, *Jób* Dániel végül érzelmesen megrendezte az egészet. Ahol ennyien sózzák a levest, ott sok attikai só gyülik össze. Spanyol operett-milieu, csnfetti-csata, lampicnes fölönulás, napsütötte spanyol kisvárcs, matröz-mulató, fátyoltáncz, egy munkásnőnek nagystilü bestiává kibontakozása és szerelmi kergetőzés a finale után végre bekövetkező nászéjszakaig: ebből szövődik össze a tarka darab. Az értékes mag abban van, hogy egy kisclány, akinek semmi egyebe sincs a tüzcs és perzselő ártatlanságánál, megkincz egy gazdag naplopót és mikor már a macskaellenállásával a maga értékét a végletekig fölfokozta a szerencsétlen félfibábu előtt, bcereszti ketreczébe az éhes farkast. Ilyen az asszony, ilyen rejtelmes talány, mendja

Csillárok

legmodernebb kivitelben óriási választékban készpénz vagy törlesztéses kölcsöndij ellenében.

Gázfürdőkályhák, gázsütők, gázvasalók, gázfőzők és gáztűzhelyek

kaphatók. „Auerfény” VI., Vilmos császár ut 3.

a darab, pedig már az elején átlátunk az asszonyi szitán, csak a szerelmes Mateo járja végig vakon az öt felvénást. Az asszonyi állapot lelki fölnye: ez kétségkívül modern érdckességű pszichológiai aláfestése a gyöngé darabnak. *Gombaszögi* Frida a démoni nőt, a fölkorbácsolt ösztönöket és a hideg asszonyi ravaszságot hatalmas egybeforrottságban testesíti meg. A mindig ötletes *Haraszthy* Hermin jóízű mamája és a *Hegedüs* Gyula férfias egyéniségével nem mindig harmcnizáló szerelmes Mateo méltó partnerei az asszony komédiájának. Egyébként a színpad spanyol levegője néha budapestivé siklott ki és mintha a városligeti hangok is jól beleillenek ebbe a kedves tavaszi darabba.

IRODALOM.

A magyar állam életrajza.

— *Szekfü Gyula könyvei.* —

A magyar állam életrajza eredetileg a német közönség számára íródott a »Politische Bücherei« című vállalatban, hogy a német nép politikai műveltségének egy ránk nézve igen fontos hézagát kitöltse, de azért a magyar fordítás közel sem felesleges, mert összefoglalva, tág áttekintéssel mi sem ismertük a magyar állam történetét. A magyar nemzet története már sokszor, sokféleképpen íródott meg s az újabb magyar történetírás majdnem kizárólag pepecselő részletekkel, száraz, érdektelen adatokkal szolgálja a színdus hazai történelmet, úgy hogy örömmel kell üdvözlönnünk azt a gondolatot, mely egységes, áttekinthető, élvezhető témát s ezzel kapcsolatosan mély tanulságot keres a magyar történelemben.

A magyar állam rövid nomád alakulata után bámulatos tökéletességgel és ügyességgel fejlődik alkotmányos királysággá. Szent István homályos, misztikus, glóriás alakja *Szekfü* megvilágításában hatalmas, elmés, kitűnő politikai érzékű, de mindig erősen reális uralkodóvá válik, aki a legnehezebb, a lehetetlennek látszó feladatot oldotta meg: Magyarország helyes és biztos helyzetét Kelet és Nyugat között. Az Árpádok korában, néhány gyenge király uralkodásától eltekintve, szilárdan áll és a fejlődés nyugodt folytonosságában él a magyar nemzetállam. Az idegen uralkodók trónrajutása egyttal a rendiség kifejlődését is jelenti. Ez sok viszály, ingadozás és belső harcz kuforrása lett, a központi hatalom és a rendiség többször összemérték erejüket és csak akkor volt béke, fejlődés és egység, ha e két erő egyensúlyba jutott egymással. Ez az egyensúly az Anjouk, de különösen Mátyás idejében volt az állam szempontjából a legüdvösebb, a legszilárdabb s a Jagellók alatt a legingatagabb s ez a körülmény — a francia politika és az izlám fanatizmus mellett — legfontosabb oka volt a török beözönlésének. 1526 után az állam elveszti önállóságát, az ország s vele az állam is három részre sza-

kad s ekkor kezdődik az évszázados, szomorú harc a Habsburgok, az abszolútizmus, a katolicizmus, a nyugati eszmék ellen. A nyugatellenes harcz már Szent István idejében ütötte fel fejét a pogány lázadásokban, most azonban kifejezettebb, körülirtabb lesz és nevet is kap: németgyűlölet. Thököly a törökkel, Rákóczi XIV. Lajossal szövöttek, csakhogy a független magyar nemzetállamot visszaállítsa, de az osztrák befolyás s a tagadhatatlan nyugati érdekközösség pártokra bontja a nemzetet és lehetetlenné teszi a hatalmas ellenállást, az egységes függetlenítési állásfoglalást. Sivár abszolútizmusban lélt századok. I. Ferdinánd, az első, igazi Habsburg a veszedelem kapkodás napjai alatt, tisztán gyakorlati szempontok miatt egyesítette a magyar állam ügyeit anélkül, hogy ezzel a nemzeti érzelmekeket tudatosan sértette volna. A tudatos, gögös abszolútizmus I. Lipótnál kezdődik és csak a XVIII. században, a szatmári békekötés után enyhül ugynevezett patriarchális abszolútizmus. A modern alkotmányos magyar állam keletkezésében Széchenyi István gróf a legnagyobb szerep, akit a szerző jelentőség tekintetében a magyar állam történelmében Szent István mellé helyez. A Széchenyi aggodása és intése ellenére kitört forradalom ismét abszolútizmusba fulls csak az 1867-es kiegyezés állította vissza az alkotmányos királyságot. Az 1526 előtti független nemzetállam azonban még mindig messzé van, az eszményi magyar állam még mindig gyermekétegrábránd, mely unottá vált politikai jelszavakban él.

A magyar állam bus, véres, megalkuvásos életét *Szekfü* hűvösen, nyugodtan, szinte szigorúan írja meg. Élesen akarja hangsúlyozni minden mondatában, hogy ő nem romantikus elbeszélő, mint Horváth Mihály, nem költő-vagy moralista történész, mint Michelet vagy Macaulay, nem a polgári-liberális történetfelfogás híve, hanem a hideg tényeken, élettelen okmányokon épült tárgyilagosság történelem-szemléleté. Érzelmi motívum nem rezzen meg írásában, csak széles tudás, meg rideg — bár tetszetős — okfejtés és ezzel az ujszerű metodikával egyes személyek és tények új, emberibb színeket kapnak. A sovénységnek, a hazafias törekvésnek még szelid árnyalata sem érezhető. A szerző kemény elfogultsága a német olvasóban is csak a munka komolyságát, értékességét és megbízhatóságát fogja kelteni. Az elfogultság hiánya azonban semmit se csorbit a magyar politikai küzdelmek magasztosságán, nemes keserűségén, melyek mindenkoron a magyar nemzet tiszta, helyes és lovagias érzésű lelkületét domborítják elő; ellenkezőleg: a hideg fényben élesebb képet kapunk. E könyv szerzőjét senkisémmel illetheti naczionalista, sovíniszta vádakkal; a legridegebb tárgyilagosság legélesebb lencsén keresztül sem lehet másképpen látni e viszontagságos állam életrajzát, mint ahogy *Szekfü* megírta. Keserves igazságtalanságok, ártatlan vércsorgás, ostoba császári gög gyengítette, török járom fojtogatta, kétféjű sas tépdeste a magyar államot, mely azonban szívósan, valami titokzatos akarat szerint fenségesen került ki az egyenlőtlen küzdelemből. Ez az oktan, jogtalan tiporgatás és amellet az örökké élő,

Hesseni
nagyhercegségi
fürdő.

Nauheim-fürdő

**A Taunus-
hegy alján,**
Majna-Frankfurt mellett
**Nyári és
téli gyógyidény.**

Kitűnő gyógyeredmény szívbajoknál, kezdődő véredényelmeszesedésnél, kösvénynél, gerinczsorvadásnál, női és idegbajoknál. Az összes ujkori gyógymódok. Erős, egészséges levegő. Remek park- és erdei sétányok. Kitűnő hangversenyek, színház, golf- és krocketjáték.

Kellemes tartózkodású üdülöhely.

Kérjük a »Geschäftszimmer Kurhaus Bad-Nauheim«-tól a legújabb B. 147. számú prospektust.

titokzatosan lappangó nemzeti erő komoly s talán vigasztaló gondolkodásba ejti az olvasót különösen most, a kínos, keserves politikai jelenben.

Sz. K.

Lakatos László: Hamupüppöke. Lakatos László lassanként Pesti szpeczifikus elbeszélőjévé válik; a jellegzetes pesti alakokat ő látja meg legélesebben és sajátos, derűs-borus ötödikkörületi történeteket ő tud legjobban kieszelni. Hamupüppöke sorsa is jellegzetesen pesti: szerény lipótvárosi leányból egyetemi orvostanárné, majd katolikus báróné lesz, akaratán kívül, tisztán a véletlennek szeszélye és bizarrsága folytán s Hamupüppöke kitűnő érzékkel illeszkedik be a változó környezetekbe. Friss észrevételek, kedvesen torzított, élesen meglátott emberek, szenzációs fordulatok ingerlővé, érdekessé teszik a regényt és feledtetik annak pongyolaságát, mely semmi esetre sem bosszantó, sőt szinte rokonszenves és nagyon jól illik a merész pesti történethez. Hamupüppöke történetében semmi nagyképiuskodás, semmi mélyebb törekvés nincsen, langyos, aranyos szórakoztató olvasmány akar elsősorban lenni ez a könyv és ezt — sajnáljuk. Lakatos László komoly, eredeti, ötletes és értékes tehetség, ezért magasabb célakat, súlyosabb írásokat várunk tőle, noha pestieskedésben, könnyed írásmórában szinte tökéletes. A regényes elmélyedés már csak fakón sápadozik ebben az írásában, mint bujdosó trubadur gitárpengése, Pestnek regényköltője elhagyta gondosan csipkézett romantizizmusát, a komor, ábrándos lelkekkel való bibelődést és mi fájdalommal tekintünk a régi, regényes Lakatos távozó alakja után.

KÖZGAZDASÁG.

A Pénzügyi Központ április 30-án tartotta meg második rendes évi közgyűlését. A közgyűlés az igazgatóság jelentését és zárszámadását egyhangulag elfogadta. A 4.649.208 K 69 f. tiszta nyereségből a veszteségi tartalékalapba 10 százalék helyeztik, mely alap ezáltal 25.501.609 K 28 fillérre emelkedik, a rendes tartalékalapba 10 százalék, mely alap ezáltal 581.000 K 28 fillérre emelkedik, a nyugdíjalapba pedig 3 százalék, mely alap ezáltal 174.482 K 76 fillért fog kitenni, a fennmaradó összegből a pénzügyi intézetek tulajdonában levő »A« sorozatú üzletrészeknek befizetésük arányában való 6 százalékos osztalékra 417.392 K, az állam tulajdonában levő »B« sorozatú üzletrészek osztalékára pedig 3.162.498 K 73 fillér fordítatik. Az igazgatóságban megüresült helyekre megválasztottak Soltész József és Sverljuga Stanko, a választmányban megüresült helyre Szécsi Pál, a felügyelő-bizottság tagjaivá pedig Katona Zoltán, Paulay József, Pósa Ernő, Radó Béla, Szabó Géza, Weisz József, Grünbaum Soma és Tyrnauer Samu.

A Magyar Általános Készémbánya r.-t. április 27-ikén tartott közgyűlése elhatározta, hogy az Urikány-zsilvölgyi Magyar Készémbánya r.-t.-gal való érdekközösség létesítése céljából a részvénytőkéket 20.000 darab 200 K névértékű új részvény kibocsátásával 16 millió K-ról 20 millió K-ra emeli föl. E részvények már az 1918. üzletév eredményében részesednek. A jelenlegi részvénybirtokosoknak 10.000 darab részvényre az alapszabályszerű elővételi jogot biztosít az igazgatóság oly módon, hogy minden nyolcz régi részvény birtoka egy új részvény átvételére jogosít 1500 K kibocsátási áron, 1918 január 1-től a befizetés napjáig számítandó öt százalék kamattal. A javasolt részvénykibocsátás keresztülvitele egy pénzcsoporttal kötött megállapodással biztosítva van. A közgyűlés elhatározta, hogy a 7.222.266 K tiszta nyereségből 46 K = 23% (tavaly 42 K = 21%) osztalékot fizetnek. Az igazgatóságba új tagokul beválasztották: dr. Berzeviczy Albert, Bisteghi Rudolf, Fuchs Richárd és báró Ullmann Adolfot; a felügyelő-bizottságba: Farbak Istvánt, Günther Ferenczet és dr. Szász Jánost.

A Magyar Keleti Tengerhajózási r.-t. Ullmann Adolf báró főrendiházi tag elnöke alatt április 30-án tartotta rendes közgyűlését. Az igazgatóságnak a közgyűlés elé terjesztett jelentése arra utal, hogy a társaság forgalmi tevékenysége az elmúlt évben is a háborus helyzet által körülhatárolt működési területre volt utalva és a hazai vizeken tartózkodó társasági hajók közül azok, amelyek üzemben voltak, kizárólag

a hadviselés érdekében teljesítettek szolgálatot. A közgyűlés elfogadta az előterjesztett mérleg szerint mutatkozó 562.952 korona 57 fillér tiszta nyereség hovatfordítása iránti igazgatósági javaslatot és elhatározta, hogy részvényenként 10 K (öt százalék) osztalék fizetessék ki. A közgyűlés a felmentvényt az igazgatóságnak és a felügyelő-bizottságnak megadta, az igazgatóság és felügyelő-bizottság eddigi tagjait újból megválasztotta. Az igazgatóság új tagjává Péterffy Lajos miniszteri tanácsost választották meg.

Az Urikány-zsilvölgyi Magyar Készémbánya r.-t. április 27-én tartott közgyűlése elhatározta, hogy érdekközösségre lép a Magyar Általános Készémbánya r.-t.-gal és ezzel kapcsolatban az alaptőkéket 16 millió K-ról felemelte 20 millió K-ra, 2000 darab 200 K névértékű új részvény kibocsátása útján. A közgyűlés elhatározta, hogy a 3.371.183 K (az előző évben 2.677.674 K) tiszta nyereségből 22 K = 11% osztalékot fizetnek, szemben a tavalyi 10 K = 5%-kal. Az igazgatóság tagjai lettek: Bisteghi Rudolf, Fuchs Richárd, Jármay Gyula, Lang Ernő, Ranzinger Vincze, Rappaport Alfréd dr., Teleki Sándor gróf, Ullmann Adolf báró (elnök), Végh Károly és Vida Jenő.

A Magyar Jelzálog-Hitelbank 1912 október 3-án tartott közgyűlése kimondotta az alaptőkének 20 millió arany forintból 26 millió arany forintra való fölemelését, 60.000 darab részvény kibocsátása által. A közgyűlés az igazgatóságot bizta meg, hogy kellő időpontban fogantossítsa a tőkeszaporítást. Az igazgatóság most elérkezettnek látja az időt a művelet végrehajtására és megállapodott egy, a Magyar Agrár- és Járulékbank és az Unionbank vezetése alatt álló konzorciummal a tőkeemelés keresztülvitelére, mely a műveletet a legközelebbi napokban végrehajtja.

Kiadótulajdonos és főszerkesztő: KISS JÓZSEF.

Felölő szerkesztő: RÓZSA MIKLÓS.

Pannonia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Emozottat elősegítő
nyálkoldó
savközömbösítő

MATTONI

GISSHÜBLER

TISZTA TERMÉSZETES ALKALIS
SAVANYUVIZE.

Külföldi parfümök

Ajánlok LEGFINOMABB PARFÜMÖKET dekáknént: Chevalier d'Orsay, Quelque fleurs, Ambra Antique, Batschari, Lorigan 10. — K. Rózsa bonafide, Hygiea Chypre, Thule, Vademeün, Serenissima, Kairói mákvirág, Ibolya, Ideal, Khasana, Isola bella, Lorna, Buvardia, Orgona, Gyöngyvirág, Akacia, Orchidea parfümöt 6. — K-ért dekáknént utánvétellel. — Gyártételep: **HVYARJON & COMP.** Egyedüli szétküldési hely **GROSS ANTAL** kivitelei háza **Budapest, VIII., József-körut 23. szám.**

LOHR MÁRIA

• (KRONFUSZ) •

A főváros első és legrégebb csipketisztító,
vegyszeresítő és kolmfestő gyári intézete

Gyár és főüzlet: VIII., Baross-utca 85.

FIÓKOK: II., Fő-utca 27. IV., Eszk-ut 6. IV., Kecskeméti-utca 14. V., Harminczad-utca 4. VI., Teréz-körut 39. VI., Andrássy-ut 16. VIII., József-körut 2.